

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translologie

Bakalářská práce

Anna Brixová

KOMENTOVANÝ PŘEKLAD: LES SEPT MERVEILLES DU MONDE (ÉLISABETH
DUMONT-LE CORNEC, 1998, PARIS, STR. 28–36)

Annotated Translation: Les Sept Merveilles du monde (Élisabeth Dumont-Le
Cornec, 1998, Paris, p. 28–36)

Praha 2013

Vedoucí práce:

PhDr. Tomáš Duběda, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu PhDr. Tomáši Dubědovi, Ph.D. za vstřícnost a cenné rady, které mi pomohly při psaní mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mě v práci podporovali – přátelům, rodičům a mému příteli Jiřímu.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24. 5. 2013

Podpis:.....

ABSTRAKT: Bakalářská práce je tvořena dvěma hlavními částmi – českým překladem článku s názvem *Les Sept Merveilles du monde*, který vyšel v roce 1998 ve francouzském periodiku *Notre histoire*, a překladatelským komentářem, který se věnuje analýze textu a vzniklým překladatelským problémům. Praktická část práce spočívala v adekvátním převodu publicistického článku *Sedm divů světa*, který je přeložen s cílem zachovat rovinu stylu vytyčenou originálem a zároveň vytvořit text srozumitelný pro českého adresáta. Teoretická část pak reflektuje překladatelské postupy a následné posuny, které bylo nutné použít proto, aby výsledný text byl čtivý a srozumitelný.

KLÍČOVÁ SLOVA: komentovaný překlad, překladatelské problémy, překladatelská analýza, sedm divů světa, Chufuova pyramida, visuté zahrady Semiramidiny, Artemidin chrám v Efesu, transkripce jmen

ABSTRACT: The BA thesis is composed of two major parts – the Czech translation of the article entitled *Les Sept Merveilles du monde* published in 1988 in the French magazine *Notre histoire* and the commentary on its translation that is concerned with the analysis of the problems emerging from this translation. The practical part entailed an appropriate conversion of a journalistic article *Sedm divů světa*, which was translated with the aim of preserving the stylistic level established by the original and creating a text approachable by the Czech audience at the same time. The theoretical part then reflects the methods of translation and subsequent translation shifts that were necessary in order to create a readable and understandable result.

KEY WORDS: annotated translation, problems of translation, translation analysis, Seven Wonders of the World, Great Pyramid of Giza, Hanging Gardens of Babylon, Temple of Artemis at Ephesus, transcription of names

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Překlad	6
3	Komentář.....	18
3.1	Všeobecná charakteristika textu	18
3.1.1	Autor	18
3.1.2	Čas, místo, médium.....	18
3.1.3	Adresát.....	18
3.1.4	Funkce textu podle R. Jakobsona.....	19
3.1.5	Členění textu a grafická úprava.....	19
3.1.6	Téma.....	19
3.2	Překladatelské problémy.....	20
3.2.1	Problémy na rovině lexikální.....	20
3.2.2	Problémy na rovině gramatické a syntaktické.....	27
3.2.3	Problémy na rovině textové.....	30
3.2.4	Problémy na rovině stylistické.....	31
3.3	Použité překladatelské postupy.....	33
3.3.1	Metoda překlada.....	33
3.3.2	Transpozice	33
3.3.3	Konkretizace	34
3.3.4	Aktualizace.....	35
4	Závěr	37
5	Seznam použité literatury	38
5.1	Výchozí text.....	38
5.2	Sekundární literatura	38
5.3	Internetové zdroje.....	39

1 ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce bude přeložit do českého jazyka část článku *Les Sept Merveilles du monde*, který vyšel jako příloha francouzského časopisu *Notre Histoire*. Motivací k výběru tohoto tématu byl můj osobní zájem o starověké kultury a o architekturu. Článek pojednává o sedmi divech světa a snaží se čtenáři zábavnou a čtivou formou zprostředkovat historii monumentů a samotného seznamu. Rozsah práce mi dovoluje přeložit pouze úvod článku a následně kapitoly o třech divech – Chufuově pyramidě, visutých zahradách Semiramidiných a Artemidině chrámu v Efesu. Text se pokusím přeložit tak, abych zachovala jeho stylistickou rovinu, informační hodnotu a také čtivost. Zároveň se budu snažit text a informace v něm podané přizpůsobovat českému čtenáři, kterému by měl být konečný článek dobře srozumitelný.

Výsledný překlad v další části práce opatřím komentářem. Zde se budu věnovat pragmatické složce výstavby textu, problémům, které vznikaly při překladu (plynoucím povětšinou z odlišnosti jazykových systémů francouzštiny a češtiny), a nutným posunům, které jsem se při překládání použila. V teoretické části budou věnovány speciální kapitoly cizím jménům z textu (řeckým, latinským, egyptským a mezopotámským) a jejich přepisu do češtiny.

2 PŘEKLAD

Sedm divů světa

Élisabeth Dumont-Le Cornec

Obr. č. 1: Sedm tradičních divů shromážděno v netradiční zkratce, Jacques Houplain, grafika, Knihovna uměleckých řemesel, Paříž, 1974.

Stvořeny génii vynikaly mezi mistrovskými díly, podněcovaly ke snění celé generace obdivovatelů, uváděly v úžas největší duchy své doby. Co z nich zbylo? Nic... tedy skoro nic. Pouze nejasné popisy, kterým se můžeme v našich představách s chutí oddat. Zvládli byste je všechny vyjmenovat?

Seznamte se s Filónem!

„Viděl jsem hradby v Babylónu, po kterých by se mohly prohánět vozy, také Dia na břehu řeky Alfeios, jakož i visuté zahrady a Héliův kolos, ohromné dílo převysokých pyramid a obrovskou hrobku Mausólovu: ale když jsem spatřil Artemidin chrám, který se zdvihá až k nebesům, na všechny ostatní divy padl stín.“

Ve 2. století př. n. l. se z pera řeckého básníka a cestovatele Antipatra ze Sidónu rodí první celistvá zmínka o sedmi divech světa – výtvorech, o kterých se zřejmě již tehdy velmi dobře vědělo.

Kdo také v dnešní době o sedmi divech světa nikdy neslyšel ani slovo? Ale najdou se mezi námi tací, kteří by byli schopni všechny tyto monumenty bezchybně vyjmenovat? Uvedme pro úplnost obecně přijímaný seznam, který se v jednom bodě různí od antických odkazů: Chufuova pyramida, visuté zahrady Semiramidiny, Artemidin chrám v Efesu, Feidiův Zeus v Olympii, Mauzoleum v Halikarnassu, rhodský kolos a maják na ostrově Faru. To je sedm monumentů, které zasluhují (nebo spíše si jednou vysloužily) slavnostní titul div světa.

Sedm divů, z nichž se dodnes dochovala pouze Chufuova pyramida, známe jen ze ztraceného seznamu. Jeho nesmrtelnost překvapuje o to víc, že původ zůstává stále neznámý. Ptáte se, jak je vůbec možné, že jsou divy dodnes součástí naší lidové slovesnosti? To je paradox, v němž se ukrývá veškerá tajemnost sedmi divů světa. Vzhledem k četným odkazům vyskytujícím se u antických autorů však nelze existenci prvního seznamu zpochybňovat. Pro ilustraci můžeme citovat například římského architekta Vitruvia (1. stol. př. n. l.), jenž se ve svém díle *Deset knih o architektuře* zmiňuje o Mauzoleu v Halikarnassu, které „je jedním ze sedmi divů světa“ (II, 8).

V následujícím století římský historik Quintus Curtius ve své *Historia Alexandri Magni* zevrubně a dopodrobna popisuje visuté zahrady Semiramidiny. Podobně Plinius Starší († 79 n. l.) v *Historia naturalis* (kniha XXXVI) nejprve vyjmenovává divy světa a až poté dodává ve vlasteneckém duchu soupis osmnácti divů Říma. Ve 2. století pak řecký cestovatel Pausaniás přidává popis divů ležících v Řecku. Avšak už v té době se seznamy mezi sebou navzájem liší a navíc působí dojmem, jakoby tento soupis divů byl slavný a nedoceněný zároveň. Jedna věc je ale jistá – všechny tyto zmínky o jednom či všech divech světa potvrzují skutečnou existenci seznamu, o němž se v antickém světě vědělo, a to natolik, že tvořil součást obecného povědomí tehdejší společnosti.

Zrod díla

Slavný rukopis, kodex o 320 pergamenech foliového formátu sepsaný řeckými minuskulemi, byl objeven francouzským helénistou a filologem známým pod pseudonymem Boessius. Bez jeho nálezů by pro nás dnes sedm divů světa bylo pouze seznamem bez jasného obsahu. Mezi dvaceti texty vesměs zeměpisné tematiky figuruje pojednání o šesti listech s názvem *Peri tón hepta theamatón*, což znamená *O sedmi divech světa*. Autorem tohoto spisu, jehož konec se nedochoval, je Filón Byzantský.

Tento text jako jediný pojednává výhradně o sedmi divech světa a na rozdíl od ostatních zdrojů je detailně popisuje, v čemž tkví jeho největší přínos. To je také důvod, proč upoutal Boessiovu pozornost, a to do té míry, že jej následně začal podrobně studovat a také překládat do latiny. Bohužel, jeho vyčerpávající povinnosti coby velvyslance mu znemožnily práci dostatečně rychle dokončit. Ve stejné době se překladu ujímá i knihovník z Vatikánské knihovny Leo Allatius, který se tak v roce 1640 stává prvním, komu se podaří text vydat.

Rukopis se do papežských sbírek dostal až v roce 1623. Byl součástí knihovny Bibliotheca Palatina v Heidelbergu, kterou papež právě roku 1623 získal od Maxmiliána I. Bavorského jako poděkování za obsazení města Katolickou ligou, které Maxmilián velel a která byla protivníkem Protestantské unie v době třicetileté války.

Zde ovšem historie rukopisu nekončí. V roce 1797 poráží francouzská revoluční vojska v Itálii papežskou armádu a domáhají se pěti set rukopisů z Vatikánské knihovny, mezi nimi i Filónova textu. Po převozu do Paříže je svazek uložen v Národní knihovně pod signaturou *Palatinus 398*. Vítězství ovšem netrvá dlouho a Napoleonova porážka roku 1815 podněcuje nové vítěze, aby přišli vymáhat svůj majetek. Do Paříže tedy přijíždí vyslanec papeže Pia VII. – a naráží zde na posly z Heidelbergu, kteří dosahují svého, a rukopis putuje do místa, kde byl původně uložen. I dnes tvoří stálou součást sbírky Heidelberské univerzitní knihovny v Německu.

V roce 1816 zajišťuje J. C. Orelli nové vydání textu, přebírající Boessiův překlad, který konečně vyšel roku 1661. Vydání z Lipska je rozšířeno o všechny poznámky, které k textu dosud vyšly, a o řecké a latinské texty, které se o sedmi divech světa zmiňují.

Rukopis pochází z 10. století a s největší pravděpodobností byl v průběhu 14.–15. století uložen v klášteře na Athosu, poté se zřejmě přes prostředníka z kláštera ve Sponheimu (mezi Trevírem a Mohučí) dostal do palácových sbírek v Heidelbergu.

Kariéru celosvětového měřítka zahájilo sedm divů světa v Římě sedmnáctého století, když vyslanec krále Ludvíka XIII. na dvoře papeže Urbana VIII. přijal latinizovaný pseudonym Boessius. Tento vzdělaný helénista měl dostatek času na to, aby se oddával své lásce ke knihám, a tak mezi skvosty Vatikánské knihovny objevil pojednání se slibným názvem: *O sedmi divech světa*, podepsané Filónem Byzantským. Pojednání je zřejmě historicky mladším kompilátem, a tak pravděpodobně není nejstarším svého druhu, má však tu výhodu, že pět divů popisuje do detailu – více se bohužel nezachovalo a po pátém divu ze sedmi, jež autor vyjmenovává v úvodu, rukopis končí. O jeho autentičnosti však dosud panují mnohé pochyby, například Nicole Blancová, která stála za prvním francouzským překladem textu, ve Filónovi vidí bezvýznamného kompilátora z období mezi 4. a 6. stol., původem bezpochyby z Byzantské říše. Filón byl zřejmě vychován v soudobé tradici konzervativních učenců, jejichž slovní zásoba vycházela z Démostenovy attičtiny, a proto styl textu, snad až příliš nepřirozený a těžkopádný, připomíná styl pozdně antického řečníka, čerpajícího z helénistické tradice. Takový autor by však sám nemohl obdivovat všechny divy světa, z nichž některé tou dobou již neexistovaly, a nezbývalo mu než zprostředkovat stále živoucí starověkou tradici.

Obr. č. 2: Plinius Starší, který padl za oběť výbuchu Vesuvu v roce 79, se pokusil přidat na seznam divů čistě římské stavby.

Obr. č. 3: Mapa sedmi divů světa

At' už je pravda jakákoliv, Filónova esej nadále zůstává naším hlavním zdrojem. I když možná doopravdy žil až na sklonku antiky nebo v počátcích středověku, popisuje ty z divů, které se nejčastěji opakují ve všech ostatních výčtech, a blíží se tak i nejstarším soupisům. Ty zahrnují pouze monumenty z Řecka a Orientu, přičemž vykreslují lidské a technické mistrovství jejich stavby. Existují i seznamy, které naopak zahrnují celá města (například Théby) nebo pouze stavby, jejichž původ byl považován za božský (např. Délský oltář připisovaný Apollónovi). Další seznamy, zjevně historicky mladší, přidávají do výčtu díla z období starověkého Říma s úmyslem vychválit říši a zmírnit příliš zjevnou nadvládu řeckých monumentů. Celkem existuje čtrnáct různých seznamů, které jsou povětšinou obtížně časově zařaditelné, a ač se zdá, že Filónův rukopis cituje seznam kanonický, nijak nám nezřejmuje, kdy a jak byl tento seznam sestaven.

Rhodský kolos byl vystavěn 290 př. n. l., původní seznam tedy logicky nemůže sahat dále než do třetího století před Kristem. Ostatně řecký historik Hérodotos v 5. stol. př. n. l. líčí egyptské pyramidy a visuté zahrady Semiramidiny, aniž by je označoval za „jeden ze sedmi divů světa“.

Nejstarší zmínkou o sedmi divech světa tak zůstává v úvodu citovaný epigram řeckého básníka Antipatra ze Sidónu, který je datován do 2. stol. př. n. l.

Mezi archeology je v současné době velmi rozšířená hypotéza, která zeměpisně umísťuje vznik seznamu do Alexandrie. V tomto rozlehlém přístavním městě se nacházela knihovna, která tvořila důležité intelektuální centrum řeckého světa; založil ji Ptolemaios I. Sótér v roce 297 př. n. l. a v roce 50 př. n. l. byla zničena. Zde probíhalo veškeré uchovávání textů, tvorba překladů, opisů a komentářů. K tomuto výčtu je záhodno zmínit jednu zvláštnost: vznikaly zde i bibliografické průvodce a katalogy se souhrny dosud nabytých vědomostí v oblasti vědy a literatury. Vědce tak přitahovala nejen samotná Alexandrijská knihovna, ale i to, že jim mohla výrazně pomoci v jejich práci.

Alexandrie si jistě „posvítla“ na konečnou podobu seznamu

Tuto lákavou tezi navíc podpořil nález fragmentu papyru z 2. stol. př. n. l. v egyptském Fajjúmu. Kromě různých seznamů obsahoval i úryvek ze seznamu sedmi divů světa, na němž byla stále ještě čitelná jména Artemidina chrámu v Efesu, egyptských pyramid a Mauzolea v Halikarnassu. Alexandrie tedy sloužila jako centrum šíření tohoto seznamu a později si zřejmě prosadila zařazení svého Majáku mezi sedm divů světa místo babylónských hradeb. Byl to projev úcty králi Ptolemaiovi I. Sótérovi († 283 př. n. l.), který jej nechal vystavět, stejně jako předtím knihovnu, a také zakladateli města Alexandru Velikému, jehož tělo bylo po smrti převezeno z Babylónu do Mennoferu a následně právě do Alexandrie.

Vezmeme-li v potaz symboliku čísla sedm (velice rozšířenou ve filosofickém směru pythagoreismu) a důležitost, jež byla zpočátku přisuzována městu Babylón (disponujícímu dokonce dvěma divy – babylónskými hradbami a visutými zahradami), pak je podle současných historiků třeba hledat původce seznamu mezi vzdělanci, kteří obklopovali Alexandra Velikého a doprovázeli jej během tažení do Persie v roce 337 př. n. l. Tato hypotéza se zároveň shoduje s hlavními kulturními zájmy helénské Řecka v období válečných výbojů a s touhou panovníka učinit Babylón hlavním městem své říše. Své přání však Alexandr uskutečnit nestihl – umírá v Babylóně roku 323 př. n. l. na malárii.

Obr. č. 4: Z budovy, jež před 2000 lety ukrývala knihovnu, která přinesla Alexandrii slávu, nezbylo v roce 1804 nic než ruiny. Luigi Mayer, grafika, Knihovna uměleckých řemesel, Paříž.

Tato teorie by vysvětlovala i to, do jaké míry seznam sedmi divů světa odráží nový pořádek nastolený Alexandrem Velikým. Seznam zachycuje zeměpisné hranice politické říše a hranice helénistické civilizace. Hranice mezi řádem a chaosem, mezi urbanismem a kočovnictvím. Hranice mezi kulturou a barbarstvím. Jako autor by doopravdy mohl být označen někdo z

Alexandrova doprovodu: zúčastnil se bitev vedených tímto mladým dobyvatelem, mohl navštívit monumenty na všech světových stranách říše, mohl vychutnávat vítězství své civilizace. Alexandrovu říši vymezovalo šest bodů: Olympie na Peloponésu, Efes a Halikarnass v Malé Asii, ostrov Rhodos a Alexandrie – všechna zmiňovaná místa byla pro Řeky snadno přístupná po Středozezemním moři – pouze poslední Babylón, ležící na řece Eufrat, prodlužoval hranice říše směrem k Orientu. Tato rušná velkoměsta představovala významné obchodní křižovatky, kde nápad střídal myšlenku, kupec obchodníka.

Spor o autorská práva

Filón Byzantský není helénistům zcela neznámý. Je autorem pojednání o umění obléhání, kde odborně vysvětluje mechanismus obléhacích strojů. Odtud také pochází jeho přízvisko „Mechanik“ (v řečtině *Mechanikos*). Skutečnost, že je také autorem seznamu, se zdála být zcela pravděpodobná a poměrně logická. Filón dobře ovládal technickou problematiku konstrukce monumentů, jež popisoval, a také jeho život (3. stol. př. n. l.) přesně odpovídá době budování sedmi divů. Stavba posledního z nich, kolosu rhodského, je datována do roku 290 př. n. l. I tak se ale na konci 18. stol. na základě důkladnější četby textu objevují pochyby o jeho skutečném autorství. Filónův emfatický styl projevu dobově zapadá spíše do mladšího období. Odborníci se tak obecně přiklání k názoru, že šlo o byzantského kompilátora z dob pozdní antiky, tzn. ze 4.–6. století.

Divy světa nebyly žádné preludy, ale reálné stavby, jež mohl spatřit a navštívit každý, kdo cestoval Středomořím, centrem západního světa. Představovaly pevné hranice říše i mámvivý sen a nabízely poutníkům nový cíl výpravy – strnout v úžasu. Všechna místa pokřtěná „div světa“ byla především pozváním k cestě a k objeování skvostů, jež stvořila ruka člověka. Právě mimořádná lidská zdatnost a promyšlená technika konstrukce staveb, je tím, co nás z Filónových popisů divů nejvíce zasáhne. Tato mistrovská díla jsou výtvozem člověka – slovo „div“ je třeba chápat ve významu, jež má v řečtině „předmět, který s obdivem pozorujeme“ (*theama*), tedy beze vztahu k nadpřirozenému. Seznam sedmi divů světa tak v moderním duchu vyzdvihuje člověka nad bohy a zároveň odráží nový řád řecké společnosti, který Alexandr Veliký rozšířil na dobytá území. Tato místa vlastně sledují jeho příběh: narodil se v den požáru Artemidina chrámu v Efesu, vykonal oběti svému „otci“ Diovi v Olympii, obsadil Halikarnass, dobyl Egypt a založil Alexandrii, zemřel v Babylóně a rhodský kolos nese jeho podobu. Sedm divů světa je pocta vzdaná Alexandrovi jako osobnosti, dobyvateli a budovateli nového celosvětového společenství, kde hlavní roli hraje člověk.

Obr. č. 5: Na tomto vyobrazení z roku 1876 vyučuje Aristotelés (384–322 př. n. l.) politice a filosofii mladého Alexandra, budoucího velkého dobyvatele.

Alexandr Veliký

Makedonský král Alexandr III., známý spíše pod jménem Alexandr Veliký, se narodil v Pelle (Makedonie) roku 356 př. n. l. a zemřel 323 př. n. l. v Babylóně. Syn Filipa II. a Olympiady byl vychován v okolí silných osobností, jak svých rodičů, tak vychovatelů: Leónidas z Épeiru jej naučil spokojit se s málem, Lýsimachos z Akarnánie Alexandra přirovnával k Achilleovi, a konečně Aristotelés, který jej vyučoval etice a politice a naučil ho vidět rozdíl mezi despotickým samovládcem a vládcem, který panuje společenství svobodných lidí. Alexandr byl vášnivým obdivovatelem Homérovy Iliady, řecké civilizace a válečnictví, v němž získal zkušenosti během tažení vedených jeho otcem. Uctíval všechna Olympská božstva, zvláště Dia, Athénu, Dionýsa a Hérakla, a každého z nich několikrát ve svém životě napodobil. Často navštěvoval věštírny, ale zasvětil se i do orientálních rituálů, přičemž podporoval zavedení mystických kultů do Řecka. Toto jednání mělo božské ospravedlnění, stejně jako on sám měl nebeský původ – jeho titul syna Dia-Ammóna byl vyhlášen v oáze boha Ammóna v Libyi. Alexandrovo zbožštění se dělo postupně, nejdříve v Orientu, kde se setkalo s příznivým přijetím, a následně v Řecku, kde jej musel roku 324 př. n. l. všem městům nařídít.

Po smrti svého otce v roce 336 př. n. l. a následném vyřizování účtů nastupuje Alexandr na trůn, a jako nový stratég Helénů s úspěchem navazuje na otcovy plány na dobytí Asie. Překračuje úžinu Helléspont, dobývá Malou Asii, překonává pohoří Taurus, poráží Dáreia III. a perskou armádu, obléhá Tyr a Gazu, dobývá Jeruzalém, proniká do Egypta a Lybie, překračuje Tigris a Eufrat, v roce 331 př. n. l. rozmetává poslední Dáreiovu armádu, čímž definitivně vyhlazuje dynastii Achaimenovců, obsazuje Babylón, Súsy, Ekbatany, Persepolis a dostává se až k řece Hyfasis (přítoku Indu). Jeho nespokojení muži se však vzbouří, a tak se vrací do Babylónu.

Během své dobytvačné výpravy založil od Indie až po Středozeří 70 nových měst, z nichž 37 pojmenoval po sobě. Nejslavnější z nich se nachází v deltě Nilu a stalo se odkazem helénistické epochy. V každém z měst zřídil řeckou kolonii, tvořenou z velké části zraněnými nebo nemocnými vojáky, což značně přispělo jak k rozšíření řeckého jazyka a civilizace, tak k rozvoji obchodu. Z tohoto důvodu například v Indii najdeme umělecky ztvárněné Buddhy ovlivněné Řeckem a dovtpíme se, proč byla Evangelia sepsaná v řečtině.

Ačkoliv se mladý Alexandr Veliký choval jako neomezený panovník (zvláště po porážce Peršanů), je třeba přiznat, že byl schopen vybudovat říši složenou z mnoha národů. Opíral se přitom o důležité rodiny, které byly smírné (ty, které mu oponovaly, byly odstraněny), a o politiku nakloněnou místním obyvatelům. To vše spíše z politických a praktických důvodů, než z filozofických pohnutek. I když v souvislosti s hrdinskými činy Alexandra Velikého zřejmě nemůžeme hovořit o „jednotě lidstva“ (W. W. Tarn), je přece jen třeba říci, že jeho dobývání světa přispělo k univerzalizaci rodícího se helénismu a ke kosmopolitismu měst, který otrásl řeckým způsobem myšlení, když jej obeznámil s myšlenkou rovnosti mezi lidmi (jedním ze základů

křesťanství), a hodil tak do starého železa bývalou sebestřednou představu „Řeků před Barbary“. Právě v tomto kulturně-politickém kontextu vznikl seznam sedmi divů světa.

Následujte průvodce

Chufuova pyramida

Ze všech sedmi divů světa přežila až dodnes pouze Chufuova pyramida. Faraón Chufu ze IV. dynastie se dostává k moci ve třetím tisíciletí před Kristem (přibližně roku 2650 př. n. l.) a podle tradice se ihned pouští do stavby své hrobky. Avšak místo toho, aby si nechal zbudovat mastabu jako většina jeho předchůdců, rozhodl se pro pyramidu. K jejímu umístění si zvolil Gízu na západním břehu Nilu, kde se již nacházela nekropole. Tato pyramida, ke které se později přidaly pyramidy králů Rachefa a Menkauréa, nebyla první svého druhu, v Sakkáře již existovala stupňovitá pyramida, kterou zbuvoval Imhotep pro krále Džósera. Chufuova pyramida však drží prvenství v rozměrech, které jsou přímo titánské, a je tak největší pohřební stavbou faraónského Egypta. Mistrovství technického provedení, jímž se blýskl její architekt, dosud vzbuzuje ohromení a údiv. Jak vůbec Egypťané převáželi rozměrné kamenné bloky? Jak opracovávali až 200 tunové balvany, jak je přemisťovali a vytahovali na stavbu? Z těchto otázek se zrodil pojem divu.

Nejen to, že strany pyramidy jsou přesně orientovány na čtyři světové strany, ale i další zvláštnosti jako nepravidelnost chodeb, podnítily vznik nejrůznějších výkladů a dokonce i opravdové vědy o pyramidách „pyramidologie“, která navzdory svému fantasknímu charakteru přitáhla pozornost mnoha lidí.

Chufuova pyramida byla přece jen postavena jako hrobka, jak to ostatně dokazuje žulový sarkofág, který zde byl objeven (a dodnes leží na svém místě), a umístění pyramidy v nekropoli, z níž se zachovaly zbytky ohradní zdi, chrámu a posvátné cesty. Nedávno zde byly objeveny také bárky určené k cestě zemřelého faraóna do podsvětí – dvě byly zahrabány v jámách na jižní straně a tři další byly zřejmě uschovány ve výdutích na východní straně pyramidy. Kromě toho se na jihovýchod od chrámu nachází tři malé pyramidy stojící vyrovnaně s Velkou pyramidou. Každá z těchto pyramid určených královnám má uvnitř zádušní chrám přiléhající k jejich východní straně.

Dnes se pyramida tyčí do výše 137 metrů, dříve však dosahovala 146 metrů a 6 centimetrů, to způsobovalo obložení z bílého vápence, které bylo později rozebráno a znovu použito na stavbu sousedních budov v Káhiře. Každá strana pyramidy tehdy dosahovala délky téměř 233 m. Její výstavba dala za vznik mnoha spekulacím a pozvedla starověké Egypťany v očích příštích generací. Na plášť pyramidy byl použit vápenec z gízské náhorní plošiny, žula z Asuánu a tvrdý

turský vápenec. Dnes je již možné potvrdit, že kamenné kvádry stavitelé dopravovali na vrchol pomocí ramp.

Hory na horách

„Jestliže stavba pyramid u Memfidy převyšuje lidské síly, jejich popis překonává veškerá očekávání. Jsou to hory kamenů postavené na horách kamenů a rozměry kamenných bloků jsou takové, že nám činí potíž představit si jen jejich přesun. Tážeme se sami sebe, jaké páky přemístily břemena takové hmotnosti. Čtyřúhelníkový tvar vyměřuje základy a u každého z těchto monumentů se část pod zemí hloubkou rovná výšce viditelné části. Postupně se celá konstrukce zužuje a formuje tak pyramidu, tedy těleso zakončené špičkou. Její výška je 300 loktů, obvod činí šest stadií. Celá stavba je vyhlazená a upravená tak, aby působila dojem, jako by byla vytesána z jediného bloku kamene. Je obložena různorodými kameny, mnohobarevnými a zároveň lesklými [...]. Ke kráse se přidává originalita, mistrovství se snoubí s fantazií, přemíra s bohatostí [...]. Takovými díly se lidé přibližují bohům, ledaže by to byli bohové, kteří se sklání k lidem.¹“

Úryvek z Filónova pojednání „O sedmi divích světa“ (všechny úryvky jsou přeloženy s pomocí publikace V. Zamarovského „Za sedmi divy světa“)

Obr. č. 6: Dnes jsou dobře známé i těm, kteří je nikdy nespatriili – obrysy pyramid daly podnět k mnohým fantaskním ztvárněním. Zde vyobrazené holandským cestovatelem r. 1694.

Visuté zahrady Semiramidiny

Visuté zahrady a Semiramis spojuje jedna pověst. Bájná královna Semiramis má bezpochyby původ v Šammuramat, která vládla jako regentka za svého nezletilého syna Adad-nárářiho III. († 782 př. n. l.). Aby mohla konkurovat Ninive, hlavnímu městu asyrské říše založeném jejím manželem Ninem, nechala zbudovat Babylón (v asyrštině *Bab-ilu*, „Brána boží“, v Bibli známý jako *Bábel*). Semiramis však nefiguruje v příběhu visutých zahrad pro nic za nic. „Nejpohanštější z divů“ měl tu čest nechat vystavět jako dar své ženě král Nabukadnezar II. (604–562 př. n. l.). Chtěl zahnat stesk bájně Semiramis (zřejmě dcery médského krále Astyaga Amytis) po hornaté a zalesněné krajině, v níž vyrostla, a proto jí věnoval visuté zahrady.

Novobabylónská říše byla na svém vrcholu, když král Nabukadnezar II. dokončil válečné tažení, započaté jeho otcem Nabopalasarem (625–605 př. n. l.), porážkou Egyptanů v Karchemiši roku 605 př. n. l. Nabopalasarovi se již předtím podařilo zničit Asýrii a rozšířit svou moc do Sýrie a Palestiny. Aby Nabukadnezar potlačil odpor v Jeruzalémě, vyplnil město, zbořil Chrám a obyvatelstvo odvedl – babylónské zajetí pak trvalo celé půlstoletí.

¹ Zamarovský, Vojtěch: *Za sedmi divy světa*, str. 14–15

Babylón se za vlády Nabukadnezara II. proměnil v okázalé hlavní město. Masivní urbanistické práce posílily opevnění, kterému se pro jeho trojitou hradbu se silnými zdmi obdivoval celý svět, a babylónské hradby si tak v několika seznamech vysloužily své místo mezi sedmi divy světa. Dále se zkrášlovaly paláce, vytvářely se prostory pro zeleň a bylo rozšířeno celkem 1179 chrámů – zvláště však dva chrámy zasvěcené hlavnímu bohu Mardukovi, Esagila a zikkurat, známý jako Babylónská věž.

Nabukadnezar byl i původcem velkého projektu zahrad ve formě teras (význam slova „visutý“ v řečtině) podepřených klenbou. Byly známé po celém světě nejen proto, že byly vytvořeny s technickou dokonalostí, ale i tím, že bylo možné je již z dálky pozorovat, kterak vyčnívají nad město a poušť, jež je obklopovala.

Dílo proti přírodě

„Visutou se nazývá zahrada, která má rostliny vysoko nad zemí a vznáší se ve vzduchu; jak se vypíná nad pevnou půdou, tvoří vysoko položenou střechu sestavenou z kořenů stromů. Především jsou tu kamenné sloupy, které nesou tíhu celé stavby; jejich ozdobné paty tvoří pod stavbou dvoranu nebo kolonádu. Na nich leží palmové trámy, oddělené od sebe jen úzkou mezerou [...]. Na tyto trámy je navedena ohromná a hluboká vrstva země a v ní jsou vysazeny širokolisté a jiné stromy, které se pěstují v zahradách, jakož i různé květiny rozmanitých druhů – abych se vyjádřil stručně; všechno, co je očím příjemné a jazyku lahodné.

Celá tato plocha se před vysázením několikrát přeorá; tak je tedy pole zorané pluhem nad hlavami těch, kteří se procházejí mezi sloupy pod ním [...]. A proudy vody přicházejí buď z vysoko položených studní vlastním spádem, nebo se silou tlaku čerpají otáčivými spirálami a pohonem příslušného mechanismu přes roury zařízení. Voda uložená v četných a rozměrných kašnách tak zavlažuje celou zahradu, máčí hluboké kořeny rostlin a udržuje půdu stále vlhkou [...]². Je to dílo, které naplňuje všechny smysly, královské, a zcela proti přírodě, protože umisťuje plody země nad hlavy lidí.“

Úryvek z Filónova pojednání „O sedmi divech světa“

Obr. č. 7: Tato rekonstrukce terasovitých zahrad v Babylóně od Charlese Sheldona docela dobře odpovídá popisům, jež se dochovaly.

Hérodotos z nich byl zcela unešen. Zahrady tvořilo pět po sobě jdoucích teras a vznikl tak zalesněný kopec, jehož vrchol dosahoval výšky 25 m a převyšoval tak městské hradby. Sloupy a klenba byly obloženy kamennými deskami potřenými směsí asfaltu a rákosu, kterou pokrývaly cihly a olověné plíšky, díky kterým neprosakovala voda přiváděná vodovodem a zavlažovacím systémem, zdokonaleným šroubovitým tvarem a korečky. To vše překrývala hlína, do které byly vysazeny stromy, květiny a další rostliny jak místní, tak dovezené.

² Zamarovský, Vojtěch: *Za sedmi divy světa*, str. 100–101

I kdybychom nezpochybňovali reálnou existenci takových zahrad (některé basreliéfy pocházející z Ninive skutečně zobrazují stromy rostoucí na sloupech nebo na klenbách), jejich poloha by stále zůstávala záhadou. Na počátku století objevil Robert Koldewey, který vedl vykopávky v Babylóně v letech 1899–1915, ruiny několika silných zdí se čtrnácti klenutými místnostmi a tři studny. Německý archeolog v tomto nálezů ihned spatřoval základy visutých zahrad. Avšak na to, aby toto stanovisko obstálo, nebyly důkazy dostatečné a pozůstatky se nacházely příliš daleko od Eufratu. Dnes se vědci domnívají, že šlo pouze o palácový sklad potravin tvořený sklípky, v nichž potraviny vydržely čerstvé – hypotéza zajisté méně romantická, avšak nepochybně odbornější, navíc podpořena archeologickými nálezy.

Nové vykopávky, které probíhaly v Iráku od roku 1978, odhalily odvodňovací kanál nedaleko Severního paláce a blízko řeky, což archeology opětovně podnítilo ke snění o skrytém koutku ráje. Asi nás nepřekvapí, že např. francouzské slovo pro ráj „paradis“ pochází původně z jazyka starých Peršanů. Perský král Kýros dobyl Babylón v roce 539 před n. l. a celé jeho dynastii Achaimenovců (v Perské říši vládla od 6. do 4. stol. př. n. l.) se dařilo nadále zachovávat nádheru východního hlavního města a s velkou péčí se starat o jeho zahrady, jež byly ve výborném stavu ještě za příchodu Alexandra Velikého v roce 331 př. n. l. Právě sem se chvíli před svou smrtí v roce 323 př. n. l. vydal nový král Asie, jehož sužovala malárie – pod klenbami jistě našel chladné a obyvatelné místnosti.

Dnešní divy světa

1960: stavba Asuánské přehrady, nezbytná pro ekonomický a lidský rozvoj Egypta, ohrožuje archeologické památky v Núbii. Generální ředitel organizace UNESCO René Maheu vyzývá 8. března 1960 k zakročení. Svět se mobilizuje, aby ochránil ukázkové pozůstatky dědictví faraónů před zatopením. Ze všech stran se přihrne 30 miliónů dolarů. Zrodí se povědomí o celosvětovosti kulturního dědictví, o jeho křehkosti a povinnosti jej chránit. Mnoho zemí se cítí účastných a podílí se na záchraně nubijských chrámů – pilotní operaci, která však vzbudila vlnu solidarity mezi jedinci i mezi celými národy. Mezinárodní organizace pro výchovu, vědu a kulturu se rozhodla pro právní cestu a 16. listopadu 1972 zavádí *Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví*, ke které se připojí 146 států. Francie ji podepisuje o tři roky později a v dnešní době má Světové dědictví 195 členských států. Světové dědictví je financováno ze speciálního fondu tvořeného státními příspěvky v poměru 1% k rozpočtu UNESCO, a také dobrovolnými dary. Například v roce 1998 mělo pod svou ochranou 552 míst ve 104 státech, z nichž 418 kulturního dědictví, 114 přírodního a 20 smíšeného – oproti dnešním 745 místům kulturního dědictví, 188 přírodního a 29 smíšeného ve 157 státech světa. V téže době bylo ve Francii na seznam připojeno středověké město Carcassonne a ledovcový kotel Cirque de Gavarnie. Aby mohly kandidátské státy mít památky na seznamu Světového dědictví, musí nejprve podepsat Úmluvu. Soupis jimi navržených položek je předložen Výboru pro světové dědictví, který o nich rozhodne podle kritérií

o „mimořádné univerzální hodnotě“, stanovených Úmluvou. Kulturní dědictví musí: „být jedinečným dílem“ (Velká čínská zeď), „představovat významný mezník“ (Florencie), „přinášet svědectví o vymizelé civilizaci“ (Tikal, Guatemala), „dokumentovat významnou etapu v historii lidstva“ (Svatojakubská cesta), „být ukázkou způsobu osidlování typického pro určitou kulturu“ (opevněná sídla Ait Benhaddou, Maroko) či „souviset s převratnými myšlenkami a vírou“ (Independence Hall, Filadelfie, USA). Přírodní dědictví pak musí: „dokumentovat významné fáze vývoje Země“ (naleziště fosilií Messel, Německo), „být ukázkou právě probíhajících geologických procesů“ (vulkány na Havaji), „obsahovat unikátní přírodní fenomén či oblasti výjimečné přírodní krásy“ (osm vrcholků převyšujících 7000 m. n. m., včetně Mount Everest o výšce 8848 m, Ságamátha, Nepál) či „být místem výskytu ohrožených druhů“ (velrybí útočiště El Vizcaíno, Mexiko).

UNESCO financuje pouze odborníky, vybavení, školení a osvětové akce. Tato organizace v ničem nezastupuje země pověřené správou a ochranou památek zapsaných na seznamu Světového dědictví a samotné místo na seznamu nezajistí ochranu památek před válkou nebo znečištěním.

UNESCO, 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP France

Obr. č. 8: V peruánských horách se ve výšce 2000 m. n. m. nachází Machu Picchu, důležitá archeologická lokalita vypovídající o incké civilizaci, rovněž součást Světového dědictví.

Artemidin chrám v Efesu

Legenda praví, že v roce 356 př. n. l., té noci, kdy se narodil Alexandr Veliký, se šílený Hérostratos chtěl zapsat do historie a podpálil Artemidin chrám v Efesu. Práce na tomto přepychovém chrámu byly dokončeny o století dříve a započaty byly kolem roku 570 před n. l., zřejmě na popud velekněze stojícího v čele města, avšak pravděpodobněji k nim dal podnět král Lýdie Kroisos, který vládl v letech 561–546 př. n. l.

Výstavba byla svěřena Chersifrónovi a jeho synovi Metagenovi z Kréty a také Theodórovi ze Samosu. Chrámu předcházelo několik svatyní, z nichž nejstarší nalezená se datuje do 8. stol. před Kristem a už v této rané době byla obklopená sloupovím. O století později ji nahradil mramorový *hekatompedos*, chrám o délce sto stop. Již v původní svatyni (nahlédnout dále do minulosti archeologům znemožňuje spodní voda) byla uctívána bohyně v podobě sochy patrně ze dřeva, jež měla zvláštní pektorál vyrobený z jantarových korálek, které byly poměrně zručně vyřezávané. Povodně smetly svatyni a náhrdelník skryly pod zem. To by vysvětlovalo, proč umělci později zobrazovali Artemis s více prsy – připomínali tak ztracený šperk. Chrám byl zasvěcen Artemidě, bohyni-lovkyni, obyčejně pověstné svou mravní čistotou, avšak po svém splnutí s místní bohyní-matkou se Artemis v Efesu stala i symbolem plodnosti.

Kroisos si chtěl přivlastnit kult, který už tak přitahoval davy poutníků, a rozhodl se postavit mramorový monument, který by byl hoden jeho domýšlivých nároků. Při své délce 110 metrů a šířce přibližně šedesát metrů, čítal chrám 127 sloupů (alespoň podle Plinia Staršího, archeologové se přiklání spíše k číslu 117) o výšce 19 metrů stojících ve dvou řadách. Sloupy vynikaly nejen kanelurou, kterou se dalo docílit toho, aby se zdály ještě vyšší, ale také krásnými reliéfy, jež je zdobily možná v jejich dolní části, spíše však v části horní, pod velkou iónskou hlavicí. Další sochy zdobily nejvyšší část stavby – tympanon. Artemísium stálo na vydlážděné dvoraně, kde se poblíž pramene nacházel velký oltář obklopený ze tří stran ohradní zdí, nižší než okolní sloupy.

Práce na přestavbě chrámu po požáru započaly r. 340 př. n. l. a trvaly více jak sto let. Při svém průjezdu Efesem v roce 324 př. n. l. se Alexandr Veliký nabídl, že práce bude financovat výměnou za zvěčnění svého jména na zdi chrámu. Efesané však nechtěli, aby „jeden bůh ctil druhého boha“, a tak ženy z města zaplatily stavbu vlastními klenoty.

Helénistický chrám byl podobný tomu předcházejícímu, měl však rozlehlejší základy (na šířku 71 metrů) a o deset sloupů méně. Nero († 68) se zmocnil jeho bohatství a k definitivnímu zániku chrámu pak v roce 263 přispěli Gótové. Ve 4. století zde křesťané vystavěli malý kostelík, který zůstal opuštěn, když byla na kopci poblíž Selcuku dokončena bazilika sv. Jana. Na její stavbu byl použit výhradně materiál z Artemidina chrámu, který tak posloužil jako lom. Zatímco svého času chrám čněl vysoko nad moře, nyní se jeho chatrné zbytky krčí na dně velkého výkopu vyhloubeného archeology. Jeden sloup – sedmnáctý z vnitřního sloupoví původně o počtu jedenadvaceti sloupů – byl poskládan z různých kusů a znovu vztyčen. I tak mu ale do původní výšky čtyři metry chybí.

Nebesa sestoupila na zem

„Chrám Artemidy Efeské je jedinečným příbytkem bohů na zemi. Kdo ho jednou spatřil, přesvědčil se, že nebe a země si tu vyměnily místo a že svět nesmrtelných bohů se tu přestěhoval z nebe na zem [...]. Toliko, že realizace předčila ve smělosti návrh a že dovednost zvítězila nad úsilím. Aby mohl stavbu upevnit, vyhloubil architekt v zemi ohromný výkop, poté na dno této hluboké propasti položil základy. Na stavbu podzemních částí konstrukce tak vyčerpal celé lomy. Jakmile byl celek upevněn a Atlas byl umístěn do základů, aby držel tíhu celé stavby, položil nejprve na povrch stylobat o deseti stupních a na tomto podstavci se k nebi tyčil...“ Na tomto místě rukopis končí.³

Úryvek z Filónova pojednání „O sedmi dívech světa“

Obr. č. 9: Rozvaliny a dobové popisy daly podobu tomuto smyšlenému ztvárnění Artemidina chrámu v Efesu, navíc i se sochou v níž je spojena panna-lovkyně a bohyně-matka.

³ Zamarovský, Vojtěch: *Za sedmi divy světa*, str. 108

3 KOMENTÁŘ

3.1 VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA TEXTU

3.1.1 AUTOR

Autorkou textu je francouzská žurnalistka a historička Élisabeth Dumont Le-Cornec. Vystudovala medievistiku spolu s kinematografickými a audiovizuálními studii v Paříži. V časopise *Notre Histoire* mezi lety 1988–2007 působila jako editorka, redaktorka, vedoucí fotografické sekce a ikonografka. Od roku 1999 úspěšně publikuje knihy pro děti i pro dospělé, povětšinou s dokumentární tematikou, např.: *Les merveilles du monde racontées aux enfants*, sbírka „*Lieux mythiques*“, *Opération débarquement : juin 44*. V současné době také spolupracuje se základními a středními školami, kde vede ateliéry psaní.

Élisabeth Dumont Le-Cornec v době vydání článku v časopise působila již deset let, a tak lze soudit, že jde o práci již zkušené redaktorky, která se navíc rok poté vrhá na dráhu profesionální spisovatelky, je si tedy svým psaním poměrně jista a má již propracovaný vlastní styl.

3.1.2 ČAS, MÍSTO, MÉDIUM

Článek vyšel v únorovém čísle francouzského časopisu *Notre Histoire* v roce 1998. Jednalo se o 152. číslo časopisu, které obsahovalo speciální přílohu věnovanou sedmi divům světa. Měsíčník *Notre Histoire* byl populárně naučný časopis zaměřený především na historii a archeologii, v dnešní době již nevychází. Byl vydáván v Paříži nakladatelstvím Paris Publications Historiques S.A. Jeho motem byl nápis: *La mémoire religieuse de l'humanité*, umístěný hned vedle názvu periodika. Časopis se tedy úžeji specializoval na etapy historie spojené s náboženstvím. Dalšími francouzskými časopisy věnujícími se historii jsou například *L'Histoire*, *Historia*, nebo *Les Grands Mystères de l'Histoire*. Podobné časopisy u nás jsou například *Živá historie*, *Epocha*, nebo *100+1 zahraniční zajímavost*.

3.1.3 ADRESÁT

Časopis je určen těm čtenářům, kteří se zajímají o historii, kulturu či nové archeologické objevy. Je zaměřen ne méně náročné čtenáře, nejde o odborné revue, ale o médium, které má zábavným způsobem zprostředkovávat různá historická fakta a zajímavosti.

Text článku je srozumitelný běžnému čtenáři, u slov, která by mohla být nesrozumitelná, jsou uváděny vysvětlivky. Časopis je určen frankofonnímu čtenáři, ale jeho obsah, referující převážně ke třetím kulturám, je vhodný i pro čtenáře českého. Vzhledem ke značné oblíbenosti populárně historických časopisů u nás je článek vhodný k překlada, tím spíše, že obsahuje informace, které jsou u nás často dohledatelné pouze ve velmi specializovaných publikacích.

3.1.4 FUNKCE TEXTU PODLE R. JAKOBSONA

Pokud bychom analyzovali text podle funkční teorie Romana Jakobsona, jako dominantní funkci bychom museli označit funkci referenční. Protože jde o publicistický text, je zde přítomna i funkce expresivní a poetická, v menší míře metajazyková, zvláště u vysvětlování termínů. Místy se zde vyskytuje i konativní funkce, například v podobě otázek směřovaných na čtenáře či otázek rétorických.

3.1.5 ČLENĚNÍ TEXTU A GRAFICKÁ ÚPRAVA

Text je členěn na několik úrovní: hlavní text je psán normálním písmem a je na stránce rozdělen do tří sloupečků. K hlavnímu textu se vždy váže nadpis. Pak zde jsou dva druhy doplňujících textů, ty jsou vždy graficky odlišeny a je u nich uveden autor. V prvním případě jde o doplňující texty k tématu hlavního textu, se kterým nesouvisí úzce, ale čtenáře by mohly zaujmout vzhledem k obsahu článku. Tento druh textu je označen iniciálami E. D.-L. C., tedy autorky článku (ty jsem v překladu nepřejímala, pro českého čtenáře by neměly žádný význam) a od hlavního textu je odlišen tučným písmem. Ve druhém případě se jedná o úryvky z Filónova pojednání *O sedmi divech světa*, které se tematicky vždy vztahují k zrovna probíranému divu. Tyto úryvky jsou uvedeny tučně a kurzívou a jsou opatřeny poznámkou *Extrait de Philon de Byzance, trad. N. Blanc*. Odlišení obou druhů textů od hlavního textu pro větší přehlednost dodržuji i v překladu. Článek je také oživen mnoha obrázky, většinou uměleckými reprodukcemi divů, které dávají čtenáři možnost si daný div lépe představit, vizuálně tak doplňují psaný text. Obrazový materiál se nachází téměř na každé stránce a vždy je opatřen popiskem, který je, stejně jako doplňující texty, tučně (já jej však uvádím kurzívou).

3.1.6 TÉMA

Tématem textu je, jak již sám název napovídá, sedm divů světa. Text se ale nevěnuje pouze jejich popisu, mnoho prostoru je věnováno úvodu, ve kterém se pátrá po původu seznamu sedmi divů světa. Autorka zde poměrně dlouho polemizuje nad možným prvním autorem „kanonického“ seznamu a věnuje se i autorům, kteří později tvořili obdobné seznamy.

Po úvodu následují samotné divy, každému je věnovaná přibližně jedna strana textu. Jsou zde pobírána jak historická fakta, tak nepodložené teorie – čtenář si tak může udělat představu o náročnosti pátrání po zmizelých divech. Je zajímavé, že autorka obecné informace zmiňuje spíše okrajově a více prostoru věnuje různým detailům a zajímavostem. Tím je text velmi oživen a odlišuje se tak od encyklopedických vstupů – „neomíla“ stále stejné informace, které by si zvědavý čtenář mohl lehko dohledat.

3.2 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY

3.2.1 PROBLÉMY NA ROVINĚ LEXIKÁLNÍ

3.2.1.1 Užité jména a pojmenování

Text je zaměřen na antickou kulturu, a tak obsahuje terminologii výrazů přejatých z řečtiny a také množství řeckých vlastních jmen. Dále zde též figurují pojmy a vlastní jména z prostředí starověkého Egypta a Mezopotámie. Tento fakt s sebou přináší mnoho problémů spojených zvláště s přepisem vlastních jmen. České ekvivalenty totiž nejsou jednotné a úzus není jasně stanovený. Bylo proto nutné volit mezi několika variantami a pokusit se zvolit takovou, která by mezi vlastními jmény z různých geografických a jazykových oblastí nastolila jednotící prvek. Tím se pro mne nakonec stala motivace vyjít vstříc čtenáři. Pokud je to možné, snažím se uvádět autentické přepisy jmen (jak bude ukázáno níže), pokud se ale tato varianta jména od obecně známé formy příliš odlišuje, volím známější variantu. Stavím přitom na předpokladu, že čtenáře tohoto druhu článku by mohla složitější forma jména odradit od četby, která bývá primárně „odpočinková“.

3.2.1.1.1 Jména řeckého a latinského původu

V textu se vyskytují jména řeckého původu, u nichž v českém překladu existují dvě varianty: **Antipatros ze Sidónu** i *Antipatros Sidónský* – vyznačenou variantu jsem použila v překladu, druhá se zdála být podle dostupných zdrojů již zastarávající. Obdobně je tomu u dalšího jména: **Filón Byzantský**, nebo *Filón z Byzance* – zde jsem se řídila sekundární literaturou, z níž jsem čerpala, a kde byla častěji užívána první varianta, ke které jsem se také následně přiklonila.

Hlavním problémem, jak jsem již naznačila, byl samotný přepis řeckých jmen. Ta se až na výjimky tradičně přejímají podle původního pravopisu. Tento úzus, který není vždy přísně dodržován, jsem přejala, a zde příkládám několik ukázek řeckých jmen z textu a jejich správné transkripce⁴. Podotýkám, že dlouhé řecké samohlásky η (H), ω se čtou é (É), ó a samohlásky, které jsou obvykle krátké, ale mají nad sebou tzv. makron (vodorovnou čárku nad písmenem vyznačující délku), se čtou taktéž dlouze ᾶ, ῶ = á, ý. Toto zdloužení se v češtině udrželo:

Pausaniás (Παυσανιάς), Démosthenés (Δημοσθένης), Hérodotos (Ἡρόδοτος), Leónidás (Λεωνίδαῖς), Aristotelés (Ἀριστοτέλης), Dionýsos (Διόνυσος), Lýsimachos (Λυσίμαχος), Héraklés (Ἡρακλῆς), Chersifrón (Χερσίφρων), Metagenés (Μεταγενής), Theódoros (Θεόδωρος)

Výjimkou, o níž jsem se zmiňovala, je jméno Ἀχιλλεύς, které by se správně mělo psát *Achilleus*, ale v češtině již zdomácnělo jako Achilles, tento přepis respektuji a ponechávám.

⁴ Stejně například činí *Encyklopedie antiky*, Praha, 1973, str. 25, oddíl *Transkripce*

U jmen latinského původu v zásadě problém nebyl, čeština je přejímá v jejich původní formě: *Vitruvius, Quintus Curtius, Boessius*, ad. Pouze u Plinia se logicky převádí do češtiny i přídomek *Maior*, tedy *Starší*.

U zeměpisných názvů byla situace podobná – čeština je věrná řecké výslovnosti, až na Θήβαι, Théby, což je vlastně překlad, protože koncovka -αι se používá pro množné číslo (stejně je tomu u Athén, Mykén, atd.). Také řecký ostrov Rhodos (Ρόδος) bývá často přepisován jako *Rhódos*, to je ovšem bez opodstatnění, protože v řeckém zápise není dlouhá ω .

Posledním úkolem bylo rozhodnout se, jak postupovat při skloňování slova *Babylón*. Platná *Pravidla českého pravopisu* doporučují psát cizí slova se zakončením -on jen krátce⁵. V řečtině je ovšem správně Βαβυλών skloňován ve všech pádech s neměnným kořenem, ω tedy zůstává. V tomto případě jsem se držela pravidel řecké gramatiky a skloňovala jsem Babylón ve všech pádech s dlouhým ó.

3.2.1.1.2 Jména egyptského původu

U jmen egyptského původu je situace zkomplikovaná jejich dobově obvyklým přepisem do řečtiny a následnému přejímání řecké varianty jména. Proto je právě například faraón *Chufu* znám spíše pod řeckým jménem *Cheóps* (Χέωψ). V češtině panuje jistá nejednotnost v používání egyptských jmen a jejich řeckých překladů, a tak se autoři odborných knih s egyptologickou tematikou v dnešní době snaží o sjednocení, a uvádí pouze správné přepisy jmen z egyptštiny (stejně je tomu u zeměpisných názvů). Já jsem se v tomto ohledu snažila nezůstat pozadu – přepisy přejímám z publikace V. Zamarovského *Za sedmi divy světa*⁶:

Chufu (řec. Cheops), Menkauré (řec. Mykerinos), Rachef (řec. Chefrén), Imhotep (řec. Imúthés), Mennofer (řec. Memfis)

Dalším problematickým místem byla zmínka o kultu, ve němž splynul řecký bůh Zeus s egyptským Amónem (O 32). Dočetla jsem se⁷, že se původní egyptský bůh a novější řecký bůh rozlišují v zápisu, kdy egyptský má jen jedno *m*, tedy *Amón*, a řecký dvě *m*, tedy *Ammón*. Rozhodla jsem se toto rozlišení převzít a použít ho i v češtině, ač by mohlo působit lehce příznakově, neboť takováto transkripce u nás není obvyklá (je dokonce zvykem přepisovat jméno Ἄμμων jako Amon, tedy bez dloužení). Na druhou stranu čtenáře upozorní na neobvyklost tohoto kultu.

⁵ Internetová jazyková příručka <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=122&dotaz=psan%C3%AD%20samohl%C3%A1sek> [online]. [cit. 2013-05-18].

⁶ Zamarovský, Vojtěch: *Za sedmi divy světa*, str. 238– 262

⁷ Zeus Ammon. *Wikipédia* [online]. Dostupné z: http://fr.wikipedia.org/wiki/Zeus_Ammon

3.2.1.1.3 Jména mezopotámská

U východosemitických jazyků narážíme na podobný problém jako u egyptštiny – pořečtělé přepisy jmen z této jazykové rodiny u nás značně zdomácněly. A to možná i proto, že jejich transkripce bývá nelehce čitelná. Například publikace *Svět Mezopotámie*⁸ užívá ve většině případů přepisů těchto jmen z původního jazyka, otázkou však je, zda českému čtenáři takové jméno něco řekne. Zde jsem se po úvaze nakonec musela odklonit od snahy zaznamenávat jména v jejich původní podobě a rozhodla jsem se uvádět známější varianty jmen, v případě, že správná varianta by pro čtenáře byla neznámá a těžko čitelná. Nabízela se zde možnost dosadit správnou transkripci do závorky, tu jsem ovšem musela taktéž vyloučit – nehodí se k povaze textu a působila by na čtenáře rušivě. Zde je pro přehled výčet u nás známých variant a v závorce za nimi jejich správný přepis z původního jazyka (vyznačenou variantu jsem dosadila do textu):

Dáreios (Dárajavauš), Adadnirari (**Adad-nárári**), **Šammuramat** i Samu-ramát, **Nabukadnezar** (Nabú-kudurrí-ušur), **Astyagés** (Ištumegu), **Nabopalsar** (Nabú-apal-usur)

3.2.1.1.4 Překlad názvů divů

Co se týče názvů sedmi divů světa, nepřekládala jsem doslovně názvy francouzské, ale držela jsem se české tradice, která má pro divy ustálená pojmenování. Pokud bych se držela originálu, mohly by názvy na čtenáře působit příznakově, ač se vyskytují i jejich varianty podobné francouzským: *les Jardins suspendus de Babylone* – visuté zahrady v Babylóně; *l'Artémision d'Ephèse* – Artemísium v Efesu; *la Statue chrysélephantine de Zeus à Olympie* – zlatá a slonovinová socha Dia v Olympii; *le Phare d'Alexandrie* – alexandrijský maják. Pokud to text dovoľoval, použila jsem i některé z variant.

3.2.1.2 Starověké reálie

V článku se objevují názvy reálií spojených se starověkem. Jde třeba o tituly knih (například kniha *Vie d'Alexandre* [O 29] nebyla přeložena do češtiny, uvádím tedy její originální název *Historia Alexandri Magni* [P 7]), nebo o termíny spojené s náboženstvím, či stavitelstvím, z nichž některé jsou *Slovníkem spisovné češtiny* klasifikovány jako historismy. V této oblasti bylo nutno provést podrobnější rešerši a následně se rozhodnout, zda do textu vložit vnitřní vysvětlivku. V originále jsou některé takové termíny uvedeny v malém glosáři na předposlední straně (O 39). K této stránce jsem se však ve svém překladu nedostala, a tak bylo otázkou, zda vysvětlivky udávané v glosáři nějakým způsobem zakomponovat do textu. Jednalo se o slova *achéménides*, *canonique*, *hellénistique*, *mastaba*, *pythagoricien*, *stylobate*. Dle mého názoru jsou slova *kanonický*, *mastaba* a *pythagoreismus* (tak je slovo užito v překladu) hypotetickému českému

⁸ Roaf, Michael: *Svět Mezopotámie*, Praha, 1998

čtenáři dobře známa a není třeba je vysvětlovat. Výrazy *Achaimenovci* a *helénistický* jsou v textu začleněny tak, že čtenář pozná, že se jedná o dynastii a období, kdy se hodnotově propojuje řecký svět se Středním východem a Egyptem. Nakonec jsem pouze u dynastie Achaimenovců doplnila detail z glosáře a umístila jej do závorky: *v Perské říši vládla od 6. do 4. stol. př. n. l.* (P 15). Poslední *stylobat* je použit v úryvku Filónova textu (P 18) – nepovažuji za vhodné podávat vnitřní vysvětlivku do citace a ponechávám tak tento termín bez definice.

Problematický byl překlad termínů spojených s pohřbíváním ve starověkém Egyptě (O 33; P 12), zde jsou spojení jako *la chapelle de culte*, *la chaussée d'accès*, nebo *l'au-delà*, *la barque*, *la galerie*, *l'enceinte*. Po důkladném studiu jsem *la chapelle de culte* přeložila jako *zádušní chrám*, *la chaussée d'accès* jako *posvátná cesta* (zde jsem měla na výběr z ekvivalentu *vzestupná cesta*, ale *posvátná* lépe ilustruje funkci cesty – propojení pyramidy s chrámem), *l'au-delà* jako *podsvětí* (mohla jsem použít také spojení *onen svět*, které by lépe odpovídalo francouzskému výrazu, ale kvůli informační hodnotě mi přišlo vhodnější používat termíny přímo spojené s Egyptem). Dále *la barque* jako *bárka*, ač zde byla možnost užít celý termín *sluneční bárka*, originál jej však nepoužívá. Výraz *la galerie* nebylo možno přeložit jako *galerie*, protože tak je v češtině označovaná pouze široká cesta uvnitř pyramidy vedoucí k faraónově pohřební komoře. Bylo tedy nutné ji přeložit slovem *chodba*, kterým se označují ostatní cesty vedoucí pyramidou. Nakonec *une enceinte* je v české terminologii *ohradní zeď*.

Zajímavá situace nastala u překladu slova *le pectoral* (O 36), které je v českém názvosloví spojeno spíše s křesťanstvím, než s pohanskými náboženstvími. Rozhodla jsem se však tento termín ponechat v českém překladu *pektorál* (P 17), protože i přes konotaci s křesťanstvím, je tento výraz používán i ve významu, který má v originále – náhrdelník.

Problém se vyskytl u termínu *l'Assemblée de Corinthe* (O 32), jehož prostřednictvím měl Alexandr nařídit své božství řeckým státům. Předpokládala jsem, že se jedná o korintský spolek, ten se ovšem ve francouzštině nazývá *Ligue de Corinthe*, nejde ani o jeho výkonný orgán, protože tím byla *Rada – Conseil*. Vzala jsem tedy do ruky velmi podrobnou publikaci o Alexandrovi Velikém, kde byla jeho zbožštění věnována dokonce celá kapitola⁹. Zde jsem se dozvěděla jen to, že příkaz Alexandr možná poslal ze Sús do Sparty, Sparta ovšem nebyla členem korintského spolku. Získané informace nebyly dostatečné k tomu, abych mohla s jistotou říci, kdo přesně zbožštění nařídil, proto jsem raději zvolila generalizaci termínu ve větě: [zbožštění] *v Řecku, kde jej musel roku 324 př. n. l. všem městům nařídit.* (P 11)

⁹ Cartledge, Paul: *Alexandr Veliký*, Praha, 2007; str. 190–202

V překladu dále převádím *le temple* (O 34), který Nabukadnezar vyplenil v Jeruzalémě jako *Chrám* (P 14), aby čtenáři bylo zřejmé, že jde o Šalamounův chrám, známý z Bible.

Mezi dalšími termíny mi činily potíže dva technické výrazy, zmíněné u popisu visutých zahrad a jejich zavlažovacího systému. Přístavek *à vis et à godets* (O 35) jsem na základě dohledávání příslušných informací musela blíže specifikovat na *šroubovitý tvar a korečky* (P 15).

3.2.1.3 Úryvky ze spisu *O sedmi dívech světa* a epigram Antipatra ze Sidónu

Originál obsahuje v graficky vydělených odstavcích citace z francouzského překladu Filóna Byzantského a jeho pojednání *O sedmi dívech světa*. Pod překladem je vždy uvedena poznámka *Extrait de Philon de Byzance, trad. N. Blanc*. Z redakčních důvodů nepřejímám opakování poznámky pod každým úryvkem – u prvního úryvku připisuji poznámku celou, dále se omezují na stručnější verzi bez doplnění v závorce: *Úryvek z Filónova pojednání „O sedmi dívech světa“ (všechny úryvky jsou přeloženy s pomocí publikace V. Zamarovského „Za sedmi divy světa“)*. (P 13) Vzhledem k tomu, že mnou utvořená poznámka je delší, usoudila jsem jako nežádoucí její neustálé opakování, které by pro čtenáře mohlo působit rušivě.

Český překlad textu bohužel dosud vydán nebyl, a tak jsem musela při převádění výňatků pracovat s několika zdroji. Hlavním zdrojem byl samozřejmě francouzský překlad, dohledala jsem si však i latinský překlad v elektronické verzi¹⁰. Dále jsem přejala některé shodné pasáže z knihy V. Zamarovského *Za sedmi divy světa*. Neuvádí zde sice autora překladu (zřejmě je jím on sám), ale vzhledem k tomu, že se v tomto oboru dobře orientoval, a veškerý obsah knihy konzultoval s příslušnými odborníky (konkrétně pro řečtinu Miroslav Okál, z Univerzity J. A. Komenského), přičemž sám překládal z latiny, uznala jsem jím publikovaný překlad za věrohodný. Části, které se shodovaly s francouzským překladem, jsem přejala beze změny¹¹, narazila jsem však i na větu, kde se oba překlady drobně rozcházel:

Francouzský překlad (O 34) : *Des colonnes de pierre supportent l'ouvrage dont toute la partie souterraine est faite de piliers taillés.*

Zamarovského překlad: *Především jsou tu kamenné sloupy, které nesou tíhu celé stavby; jejich ozdobné paty tvoří pod stavbou dvoranu nebo kolonádu.*¹²

Latinský překlad: *Primum lapidae columnae sustinendae moli universae subsrtuctae sunt: ita ut areae totius spatium occupent insculptae columnarum bases.*¹³

V tomto případě jsem konzultovala i latinský překlad a musela jsem dát za pravdu Zamarovskému. Francouzský překlad je totiž poněkud zavádějící, pod „podzemní částí“ bychom

¹⁰ Philonis Byzantini: *Libellus de septem orbis spectaculis* [online].

¹¹ V překladu v poznámce pod čarou vždy uvádím příslušnou stranu z publikace

¹² Zamarovský, Vojtěch: *Za sedmi divy světa*, str. 100

¹³ Philonis Byzantini: *Libellus de septem orbis spectaculis*, str. 33 elektronického dokumentu

si mohli představit spíše nějaká sklepení, než právě jakousi kolonádu, na které celé zahrady stály.

Zbylé části úryvků, které jsem u Zamarovského nenašla, jsem překládala sama a to opět s konzultací francouzského i latinského překladu.

Do češtiny není přeložen ani epigram Antipatra ze Sidónu, citovaný hned na začátku článku¹⁴. Překládala jsem jej tedy podle francouzského překladu, pod nímž je podepsán Guy Soury. Konzultovala jsem také anglický překlad.

3.2.1.4 Převod názvů kritérií a památek světového dědictví do češtiny

V oddíle *Merveilles du monde d'aujourd'hui* (O 35; P 16) jsem narazila na několik problematických míst ve výčtu příkladů kritérií a památek, které je splňují. Jak jsem si dohledala na webových stránkách UNESCO¹⁵, pasáže v uvozovkách nejsou vždy přímými citacemi z francouzské Úmluvy, a tak nebylo třeba doslova citovat podobné výňatky z českého překladu, který jsem našla na stránkách Národního památkového ústavu¹⁶. Dále některé památky uváděné pro ilustraci v závorkách zřejmě nemají český ekvivalent, a tak bylo nutno při jejich převádění do mateřštiny podávat vnitřní vysvětlivku, nebo název převzít celý – například *ksar* jsem nepřevzala doslovně, ale převedla jsem slovo definicí *opevněná sídla*. *Site fossilifère Messel* jsem taktéž přeložila pouze určením *naleziště fosilií Messel*. Naopak *Independence Hall* jsem ponechala v anglickém originále, bez nutnosti vysvětlivek, protože jde o reálii českému čtenáři známou (zároveň jsem opravila chybu ve francouzském originále, kde stálo *Independance Hall*)¹⁷. U francouzských památek zmíněných v textu jsem volila vnitřní vysvětlivku: ***středověké město Carcassonne a ledovcový kotol Cirque de Gavarnie***

3.2.1.5 Překlad titulků, popisů k obrázkům a vloženého mezititulku

Text obsahuje hlavní název *Sedm divů světa*. Následuje několik titulků, z nichž hned první mi činil potíže: *Philon en tête de liste* (O 29). Titulek ve slovní hříčce naráží zároveň na Filónovo autorství seznamu a zároveň na „vedoucí“ pozici seznamu, coby nejstaršího dochovaného. Nakonec jsem se rozhodla pro titulek, který bude obsahovat slovní hříčku na podobné významové úrovni: *Seznamte se s Filónem!* (P 6), druhý aspekt francouzské slovní hříčky se mi do titulku nepodařilo vnést lexikálně, použila jsem tedy alespoň vykřičník pro naznačení důležitosti.

¹⁴ Mnohé jiné epigramy od tohoto autora lze najít ve výboru *Řecké epigramy anthologie palatinské*, Praha, 1938

¹⁵ UNESCO, Dostupné z: <http://whc.unesco.org/fr/criteres/>

¹⁶ Národní památkový ústav, Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>

¹⁷ Autorka se dopustila ještě jedné chyby v přepisu názvu – u popisu obrázku mluví nesprávně o *Machu Pichu* místo *Machu Picchu*

Další titulky jsou pouze názvy divů, o kterých jsem již pojednávala v kapitole 3.2.1.1.4. Nemałym oříškem však byl jediný zvýrazněný mezititulek, který se v textu objevil: *Alexandrie a sans doute joué un rôle ... phare dans la fixation de la liste* (O 31). Jde o povedenou slovní hříčku, která naráží jednak na skutečnost, že Alexandrie zřejmě hrála „klíčovou roli“ (*jouer un rôle phare*) v určování konečné podoby seznamu sedmi divů světa, a zároveň využívá druhého významu substantiva *phare* – maják. Tak se autorce daří naznačit i to, že na seznam byl dopsán právě alexandrijský maják. Z ustálených lokucí v češtině obsahuje slovo *maják* pouze idiom „šplouchat na maják“. Verze s tímto spojením se však dle mého názoru nehodila do stylistické roviny textu, a tak jsem se místo lexikálně ekvivalentnějšího *Alexandrijským určitě šplouchalo na maják – však si ho také na seznam prosadili!* rozhodla pro metaforickou slovní hříčku s poněkud jemnější nuancí: *Alexandrie si jistě „posvítla“ na konečnou podobu seznamu* (P 9).

Dalšími titulky v textu, byly názvy graficky vydělených samostatných textů s doplňujícími informacemi a názvy výňatků z Filóna Byzantského. Jejich překlad byl vesměs neproblematický, sdělení se dařilo ve všech případech zachovat.

Nakonec text obsahoval ještě jeden titulek umístěný za rozsáhlým úvodem, před vlastními úseky věnovanými divům. *Suivez le guide* (O 33), tedy *Následujte průvodce* jsem se nakonec rozhodla v textu ponechat (P 12), protože má pro čtenáře orientační funkci – snáze tak pozná, kdy začíná popis divů samotných.

Co se týče popisků k obrázkům, konzultovala jsem pořadí uvádění údajů o díle s odborníci se zkušenostmi z muzejních expozic, která mi potvrdila český úzus popisku: *název díla, jméno autora, technika, místo uložení, město, rok*. U místa uložení se vždy uvádí český překlad, i když takový jako normovaný neexistuje. Také jsem místo iniciál doplňovala celá křestní jména autorů, kteří jsou českému čtenáři spíše neznámí.

3.2.1.6 Letopočty

Další úpravou, kterou jsem musela učinit oproti originálu, bylo psaní letopočtů. Francouzština není zcela důsledná v udávání časového zařazení *před naším letopočtem*, nebo *našeho letopočtu*. Často se spokojí pouze se znaménkem mínus před daným rokem (např.: -50), často udání časového zařazení zcela opomene, protože v daném kontextu je čtenáři zřejmé, do které časové éry letopočet spadá. Čeština v tomto ohledu tak benevolentní není a dle mého názoru v textu, kde se datace pohybují oběma směry od narození Krista, dané časové doplnění potřebuje. Proto ve většině případů používám značení *př. n. l.*, nebo *n. l.* Jen v úsecích článku, kde je již jasné, že jde o náš letopočet, značení *n. l.* vynechávám. Nikdy však, pokud jde o data před naším letopočtem.

3.2.1.7 Expresiva, slovní hříčky

Jelikož se jedná o publicistický článek, je zde přítomna i velká míra expresivity v podobě personifikací, publicismů, metafor, přirovnání, aj. Dovoluji si odhadovat, že v českém prostředí tato expresivita často dosahuje i vyšších rovin. Zde je ovšem třeba být na pozoru, abychom se nepřiblížili stylu bulvárních článků, což je současný trend mnohých časopisů s popularizačně-historickou tematikou (např.: *Epocha*). Protože francouzský časopis *Notre Histoire* tento trend nesledoval, je třeba být opatrný a s expresivou to nepřehánět. Proto jsem se snažila článek pro čtenáře rozvolnit, občas použít výrazů spíše hovorových, nebo vhodných frazémů a metafor, ale zároveň nevnášet přílišnou expresivitu například pomocí vykřičníků apod. Například:

Z těchto otázek se zrodil pojem divu. (P 12)

Zatímco svého času chrám čněl vysoko nad moře, nyní se jeho chatrné zbytky krčí na dně velkého výkopu vyhloubeného archeology. (P 17)

Co se týče jazykových hříček (některé jsem již zmiňovala v kapitole 3.1.5.), v textu se dále setkáváme například s tímto obratem: *Mais au lieu de creuser un mastaba...* (O 33) – zde je přítomna jazyková hříčka, kterou do češtiny bohužel nebylo možno převést. Spojení *creuser sa tombe* (kopat si hrob) je zde připojeno ke slovu *mastaba*, což byl druh hrobky používaný ve starém Egyptě. Tak vzniká jazyková hříčka, která by ovšem v češtině příliš nevynikla. Proto jsem tuto pasáž musela výrazově zeslabit a přeložit ji následovně: *Avšak místo toho, aby si nechal zbudovat mastabu...* (P 12)

3.2.2 PROBLÉMY NA ROVINĚ GRAMATICKÉ A SYNTAKTICKÉ

3.2.2.1 Časy

Text originálu využívá celé spektrum časů, které francouzština nabízí, mezi jinými se zde vyskytuje i prézens historický, neboli narativní, který je běžný pro francouzštinu, pro češtinu je však příznakový. V textech tohoto typu je ale prézens historický možné použít jako prostředek stylistického ozvláštňení, k dynamizaci vyprávění. Nakonec jsem jej využila téměř vždy na stejných místech jako autorka textu, např.:

Mais la victoire n'a qu'un temps et la défaite de Napoléon, en 1815, incite les nouveaux vainqueurs à venir réclamer leurs biens. L'ambassadeur du pape Pie VII arrive donc à Paris... où il se heurte aux envoyés d'Heidelberg. (O 29)

Vítězství ovšem netrvá dlouho a Napoleonova porážka roku 1815 podněcuje nové vítěze, aby přišli vymáhat svůj majetek. Do Paříže tedy přijíždí vyslanec papeže Pia VII. – a naráží zde na posly z Heidelbergu. (P 7)

Ve vztahu k minulosti je zde využíván i budoucí čas *futur simple*, český budoucí čas však při vyjadřování blízké budoucnosti, které se již odehrála, použít nelze, a tak jej nahrazuji časem minulým, nebo přítomným, ten je v českém jazyce schopen vyjadřovat budoucnost:

Cette pyramide à laquelle s'ajoutèrent plus tard celles de Khéphren et de Mykérinos... (O 33)

Tato pyramida, ke které se později přidaly pyramidy králů Rachefa a Menkaurea... (P 12)

3.2.2.2 Neosobní vyjadřování

Ve francouzském jazyce jsou velmi běžné neosobní konstrukce se zájmenem *on*, které má velkou škálu využití, češtině však neosobní konstrukce příliš nevyhovují, a tak jsem je v textu spíše převáděla 2. os. mn. č., pasivem, nebo jsem doplnila podmět:

On penche plutôt (O 31)

Odborníci se přiklání (P 10)

C'est ainsi que l'on trouve... (O 32)

dovtípíme se (P 11)

[...] *on bâtit la basilique Saint-Jean.* (O 36)

[...] *bazilika sv. Jana byla dokončena.* (P 17)

3.2.2.3 Věta a interpunkce

Originální text se na syntaktické úrovni skládá převážně z delších vět a souvětí, kterých francouzština využívá více než čeština. Pro větší přehlednost a také čtivost, která je v tomto druhu textu důležitým výsledným faktorem, bylo vhodné příliš dlouhá souvětí rozdělit do více vět a upevňovat kohezi anaforou, např.:

De gigantesques travaux d'urbanisme renforcèrent les murailles – dont la triple enceinte aux murs épais impressionna le monde au point de figurer aussi sur certaines listes parmi les Sept Merveilles du monde –, embellirent les palais, agrandirent les temples (au nombre de 1179), particulièrement celui dédié au dieu principal Marduk, l'Esagil et sa ziggourat (la fameuse Tour de Babel), créèrent des espaces verts. (O 34)

Masivní urbanistické práce posílily opevnění, kterému se pro jeho trojitou hradbu se silnými zdmi obdivoval celý svět, a babylónské hradby si tak v několika seznamech vysloužily své místo mezi sedmi divy světa. Dále se zkrášlovaly paláce, vytvářely se prostory pro zeleň a bylo rozšířeno celkem 1179 chrámů – zvláště však dva chrámy zasvěcené hlavnímu bohu Mardukovi, Esagila a zikkurat, známý jako Babylónská věž. (P 14)

V této ukázce je možno si povšimnout, jak hojně francouzština využívá pomlček a závorek. Častěji než čeština také používá dvojtečku a středník. Dvojtečka a pomlčka se v tomto textu zdály být vhodným prostředkem k dynamizaci, proto jsem je také v textu využívala. Středník není v tomto typu textu v češtině běžný, proto jsem jej většinou nahrazovala tečkou, nebo čárkou. Závorek jsem se snažila používat co nejméně, v textu však bylo velké množství doplňujících informací, které bylo třeba do věty nějak zapojit, bez toho aby narušovaly plynulost a přehlednost – musela jsem tedy závorek (spíše než pomlček, jak to činí originál) využít a doufat, že na čtenáře nebudou působit příliš rušivě:

Considérant l'attachement au chiffre sept – très présent dans le courant philosophique pythagoricien – et l'importance accordé initialement à la cité de Babylone – fournissant deux sites avec ses Murailles et Jardins suspendus –, les historiens cherchent aujourd'hui l'auteur de la première liste parmi l'entourage lettré d'Alexandre le Grand, qui l'accompagna lors de la campagne de Perse en 337 av. J.-C. (O 31)

Vezmeme-li v potaz symboliku čísla sedm (velice rozšířenou ve filosofickém směru pythagoreismu) a důležitost, jež byla zpočátku přisuzována městu Babylón (disponujícímu dokonce dvěma divy – babylónskými

hradbami a visutými zahradami), pak je podle současných historiků třeba hledat původce seznamu mezi vzdělanci, kteří obklopovali Alexandra Velikého a doprovázeli jej během tažení do Persie v roce 337 př. n. l. (P 9)

Dále jsem se snažila participiální vazby a gérondif nepřevádět ekvivalentním, nicméně zastarávajícím přechodníkem, ale spíše vedlejší větou, určitým tvarem nebo jiným slovním druhem:

*Alexandrie, **servant** alors de pôle de diffusion à cette liste... (O 31)*

*Alexandrie tedy **sloužila** jako centrum šíření tohoto seznamu,... (P 9)*

*À l'apogée de l'Empire néo-babylonien, ce roi poursuivit l'expansion entreprise par son père Nabopolosar [...] **en battant** le Égyptiens à Karkemish. (O 34)*

*Novobabylónská říše byla na svém vrcholu, když král Nabukadnezar dokončil válečné tažení, započaté jeho otcem Nabopalasarem (625–605 př. n. l.), **porážkou** Egyptanů v Karchemiši roku 605 př. n. l. (P 14)*

*[...], qui bouleversera les mentalités grecques, **en les initiant** à la notion d'égalité entre les hommes (un des fondements du christianisme), **reléguant** aux oubliettes l'ancienne conception nombriliste des Grecs face aux Barbares. (O 32)*

*[...], který otřásl řeckým způsobem myšlení, **když je obeznámil** s myšlenkou rovnosti mezi lidmi (jedním ze základů křesťanství), **a hodil tak** do starého železa bývalou sebestřednou představu „Řeků před Barbary“. (P 12)*

Podobně jsem postupovala při převodu slovesných adjektiv, jež v překladu povětšinou zastoupilo taktéž slovesné adjektivum, přísudek jmenný se sponou, nebo vedlejší věta přívlastková:

*Une hypothèse actuellement très **répandue** chez les archéologues... (O 30)*

*Mezi archeology **je** v současné době velmi **rozšířená** hypotéza... (P 9)*

*L'autel de Délos **attribué** à Apollon... (O 30)*

*Délský oltář **připisovaný** Apollónovi... (P 8)*

*[...] la pyramide à degrés **édifiée** par Imhotep... (O 33)*

*[...] stupňovitá pyramida, **kteřou zbuoval** Imhotep... (P 12)*

V textu se nezřídka objevuje i stylově aktivní vytýkácká konstrukce *c'est...que*, která je ovšem na některých místech použita tak, že poněkud komplikuje srozumitelnost samotného sdělení. V takovém případě jsem v překladu pozměnila aktuální členění větné a dbala jsem především na přehlednost výsledné věty (v tomto případě vět):

C'est à un Français connu sous son pseudonyme de Boessius, helléniste et philologue, que revient la trouvaille du fameux manuscrit sans lequel les Sept Merveilles du monde resteraient pour nous une liste floue, un codex de parchemin de 320 folios, rédigés en minuscules grecques régulières. (O 29)

Slavný rukopis, kodex o 320 pergamenech foliového formátu sepsaný řeckými minuskulemi, byl objeven francouzským helénistou a filologem známým pod pseudonymem Boessius. Bez jeho nálezu by pro nás dnes sedm divů světa bylo pouze seznamem bez jasného obsahu. (P 7)

K dynamizaci a oživení výkladu text používá také výpustku (tři tečky), která ale v češtině není tak častá, místo ní tak dosazují stylistický prostředek s podobným efektem – pomlčku.

L'ambassadeur du pape Pie VII arrive donc à Paris... où il se heurte aux envoyés d'Heidelberg. (O 29)

Do Paříže tedy přijíždí vyslanec papeže Pia VII. – a naráží zde na posly z Heidelbergu. (P 7)

V jednom případě výpustku vynechávám, dle mého názoru nemá v daném kontextu opodstatnění, nenaznačuje nedokončenou výpověď ani neúplný výčet.

[Pline l'Ancien] énumère les merveilles du monde, avant d'y ajouter, plus patriotiquement, un inventaire des dix-huit merveilles de Rome... (O 29)

[Plinius Starší] nejprve vyjmenovává divy světa a až poté přidává ve vlasteneckém duchu soupis osmnácti divů Říma. (P 7)

3.2.3 PROBLÉMY NA ROVINĚ TEXTOVÉ

Z textového hlediska nás zajímají především lexikální prostředky koheze – těch francouzština zpravidla využívá skromněji než čeština (má však sklony k nadměrné pronominalizaci, v překladu bylo třeba dbát na to, aby se neustále nepakovala stejná ukazovací zájmena), která potřebuje mít věty „jasnější“, přehlednější. Tak bylo v překladu nutné kohezi posilovat, a to opakováním výrazů, dosazováním zájmen, spojek i vět a celkovým zlogičťováním textu:

Les travaux de reconstruction furent entrepris... (O 36)

*Práce na přestavbě chrámu **po požáru** započaly... (P 17)* – požár byl zmiňován na začátku oddílu, po třech odstavcích by čtenáře náhlá rekonstrukce bez udání důvodu mohla zaskočit.

*Mais **Sémiramis ne fut pour rien** dans la réalisation des Jardins. C'est à Nabuchodonosor II (604-562), que revient le mérite d'avoir édifier cette merveille – la plus païenne de toutes –, sans doute pour sa femme, Amytis, fille du roi mède Astyges, qui avait nostalgie des paysages montagneux et boisés de son enfance. (O 34)* – již po prvním přečtení je nám jasné, že zde něco nehraje: Semiramis sehrála ve stavbě zahrad důležitou roli, z dalšího textu ale jasně nevyplývá, že je ztotožňována s Amytis, tento nedostatek bylo nutno opravit větším zásahem.

***Semiramis** však nefiguruje v příběhu visutých zahrad **pro nic za nic**. „Nejpohanštější z divů“ měl tu čest nechat vystavět jako dar své ženě král Nabukadnezar II. (604–562 př. n. l.). Chtěl zahnat stesk **bájně Semiramis** (zřejmě dcery médkého krále Astyaga Amytis) po hornaté a zalesněné krajině, v níž vyrostla, a proto jí věnoval visuté zahrady. (P 13)*

V dalších místech bylo navíc potřeba konkretizovat, aby byla informace pro českého čtenáře úplná a srozumitelná:

[Maximilien de Bavière] remerciait ainsi le pape pour la prise de la ville par la Ligue catholique dans la guerre **qui l'opposait à l'Union protestante**. (O 29)

[papež] získal [knihovnu] od Maxmiliána I. Bavorského jako poděkování za obsazení města Katolickou ligou, **kteřé Maxmilián velel a která byla protivníkem Protestantské unie v době třicetileté války**. (P 7)

Francouzština má občas tendenci používat obraty s významem, který není dokonale „čitelný“. Aby český čtenář nebyl na pochybách, bylo potřeba taková vyjádření zobecnit:

*Les Sept Merveilles du monde sont un hommage rendu à Alexandre, au personnage, à ses conquêtes et à la nouvelle société qu'il a contribué à édifier, **une société universelle, fondée sur l'homme et au service de l'homme***. (O 32)

*Sedm divů světa je pocta vzdaná Alexandrovi jako osobnosti, dobyvateli a budovateli nového **celosvětového společenství, kde hlavní roli hraje člověk***. (P 11)

Do této kategorie taktéž spadá užití textových synonym. Nejčastějším slovním spojením v textu je zřejmě *Sept Merveilles du monde* – to do češtiny bezvýhradně překládám *sedm divů světa* (bez velkých písmen, ty nejsou v českém prostředí běžná).

3.2.4 PROBLÉMY NA ROVINĚ STYLICKÉ

Článek slohově spadá do žurnalistiky, přesněji do publicistického stylu, o kterém budu pojednávat v další kapitole. V jednom úseku článku se dle mého názoru vyskytuje také pasáž, která svou sevřeností a formálností typově připomíná styl administrativní (k tomu přispívá i následné uvedení adresy organizace, kterou bylo navíc potřeba aktualizovat, protože se dnes zapisuje odlišně):

L'UNESCO ne finance que les experts, le matériel, la formation et les campagnes de sensibilisation; l'organisation ne se substitue en rien aux pays chargé de l'entretien et de la protection des sites inscrits sur la Liste du Patrimoine et le Label ne suffit pas à défendre un site contre la guerre ou la pollution.

UNESCO, 7 place de Fontenoy, 75007 Paris. (O 35)

UNESCO financuje pouze odborníky, vybavení, školení a osvětové akce. Tato organizace v ničem nezastupuje země pověřené správou a ochranou památek zapsaných na seznamu Světového dědictví a samotné místo na seznamu nezajistí ochranu památek před válkou nebo znečištěním.

UNESCO, 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP France (P 16)

3.2.4.1 Publicistický styl

Text nastylizovaný v publicistickém stylu běžně plní funkci informativní, komunikační a v jisté míře i persvazivní¹⁸. Nejčastějším postupem v článku je postup výkladový a popisný, objevuje se i vyprávění (používané k oživení výkladu, např.: *Une légende raconte...*[O 36]). Do textu pronikají i prvky stylu uměleckého, autorka se snaží o určitou vzletnost, která pak značně komplikuje

¹⁸ BRUNEL, ŠOTOLOVÁ: *Stylistická analýza českých a francouzských textů*, str. 83

převod do češtiny (tím spíše, že se takové vyjadřování do české populárně naučné literatury příliš nehodí):

[la liste] fixe **les frontières** géographiques d'un empire politique et **celles** de la civilisation hellénistique. **Celles** de l'ordre et de l'urbanisme face au chaos et au nomadisme. **Celle** de la culture face au barbarisme. (O 31)

Seznam zachycuje zeměpisné **hranice** politické říše a **hranice** helénistické civilizace. **Hranice** mezi řádem a chaosem, mezi urbanismem a kočovnictvím. **Hranice** mezi kulturou a barbarstvím. (P 10)

Tento druh „uměleckosti“ by se čtenáři mohl zdát spíše unylý a poněkud patetický. Nechtěla jsem ovšem text ochuzovat o jeho výraz a záměr, tedy jakési hlubší zamyšlení se, stylisticky podporované anaforou ukazovacího zájmena.

Text také nese prvky stylu populárně naučného. Tento podtyp stylu odborného se projevuje věcnou správností, která v kombinaci s beletristickou formou vytváří text vhodný pro běžného čtenáře, bez nutnosti odborného vzdělání.

O expresivech, která jsou taktéž spjata s publicistikou, jsem již hovořila v předchozích kapitolách, prostředků dynamizace textu jsem se také již lehce dotkla, dále je budu rozvíjet v následující kapitole.

3.2.4.2 Dynamizace textu

Jelikož hlavním posláním textu je popularizace, snaží se ve velké míře učinit sdělení odborných poznatků zajímavějším, čtivějším, jedním slovem dynamizuje. A to jak na rovině lexika, tak na rovině aktuálního členění větného. Lexikum je často přejímáno i z jiných vrstev jazyka, zvláště z jazyka hovorového. Dalším ozvláštňením textu jsou obrazná vyjádření, zejména metafory, přirovnání a personifikace.

Z toho plynou překladatelsky zajímavá slovní spojení:

qui a fait recette... (O 33)

přitáhla pozornost mnoha lidí (P 12)

Mais Sémiramis ne fut pour rien dans la réalisation de jardins [...]. (O 34)

Semiramis však nefiguruje v příběhu visutých zahrad pro nic za nic [...]. (P 13)

Hérodote en resta frappé de saisissement.(O 35)

Hérodotos z nich byl zcela unešen. (P 15)

les indices un peu minces (O 35)

důkazy nebyly dostatečné (P 15)

les vestiges maigres (O 36)

chatrné zbytky (P 17)

a été remontée de bric et de broc (O 36)

byl poskládán z různých kousků (P 17)

reléguant aux oubliettes (O 32)

a hodil tak do starého železa (P 12)

Non seulement la bibliothèque d'Alexandrie attirait les chercheurs, mais elle savait également promouvoir leur travail. (O 31)

Vědce tak přitahovala nejen samotná Alexandrijská knihovna, ale i to, že jim mohla výrazně pomoci v jejich práci. (P 9)

Ce n'est pas seulement la prouesse technique d'une telle réalisation qui les rendit célèbres aux yeux du monde... (O 34)

Byly známé po celém světě nejen proto, že byly vytvořeny s technickou dokonalostí... (P 14)

Nechybí ani užívání superlativů a „zajímavých“ slov, což je jev taktéž typický pro český populárně naučný styl: *spécialité, thèse séduisante, cadre onirique, émerveillement, épopée, trésors, prouesse, titanique, stupeur, somptueux*, a další. Shodně používám výrazy jako *zajímavost, lákavá teze, mámivý sen, strnout v úžasu, hrdinské činy, skvosty, mistrovství, titánský, ohromení, okázalý*, atd.

3.3 POUŽITÉ PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY

3.3.1 METODA PŘEKLADU

Jak jsem již uváděla v předchozích kapitolách, při překládání textu jsem se snažila vyjít vstříc čtenáři a pokud možno dodržet stylistickou rovinu originálu. Vzhledem k tomu, že jde o text, který je primárně určen čtenáři-laikovi, snažila jsem se shodně s originálem odborné výrazy buď vysvětlit vnitřní vysvětlivkou, nebo (pokud šlo o výrazy spíše neznámé českému čtenáři) je zjednodušit. Například výraz *poliorcétique* (O 31) se v češtině pod synonymem *poliorketika* používá pouze v odborné literatuře, proto jsem jej přeložila častěji užívaným spojením *umění obléhání* (P 10), které je v originále uvedeno jako vysvětlivka v závorce (*art d'assiéger*). Celkově jsem se snažila, aby byl text co nejčitavější a informace čtenáři podával nenásilným způsobem – vycházím z předpokladu, že čtenář populárně naučného časopisu o historii si bude chtít u čtení trochu odpočinout a něco málo se přitom naučit. Z metody pak plynou následující překladatelské posuny.

3.3.2 TRANSPOZICE

Transpozice vzniká jako nezbytný posun mezi jazykem výchozím a jazykem cílovým, zapříčiněný odlišností systémů daných jazyků. Tedy i v mém překladu byla využita transpozice a to jak na rovině gramatické, tak na rovině stylu. Nejčastěji se jednalo o transpozici slovnědruhovou (zejména mezi substantivy a adjektivy) a transpozici z pasiva (které v češtině mnohdy působí těžkopádně) do aktiva. Někdy jsem také volila zjednodušení jinak zbytečně komplikovaného vyjádření:

Comment de tels blocs de pierre, pouvant atteindre jusqu'à 200 tonnes, ont-ils été transportés, taillés, manipulés et hissés ? (O 33)

*Jak vůbec **Egyptané převáželi** rozměrné kamenné bloky? Jak tyto až 200 tunové balvany **opracovávali, přemísťovali a vytahovali** na stavbu? (P 12)*

[...] *qui a éveillé les solidarités **individuelles** et **nationales**.* (O 35)

[...] *kteřá vzbudila vlnu solidarity mezi **jedinci** i mezi celými **národy**.* (P 16)

*l'entourage **lettré*** (O 31)

vzdělanci (P 9)

*projets **paternels*** (O 32)

*Filipovy (**otcovy**) plány* (P 11)

légiférer (O 35)

právní cesta (P 16)

*Là **était mené** tout un travail de conservation* (O 31)

*Zde **probíhalo** veškeré uchovávání* (P 9)

[...] *l'universalité de l'hellénisme, **qui vit alors le jour**,...* (O 32)

[...] *univerzalizace **rodícího** se helénismu...* (P 12)

*Ces jardins **se présentaient sous la forme** d'une succession de cinq terrasses...* (O 35)

*Zahrady **tvořilo** pět po sobě jdoucích teras...* (P 15)

3.3.3 KONKRETIZACE

Ke konkretizaci bylo třeba v textu přistupovat relativně často, někdy jsem také používala explicitaci, o které jsem však pojednávala již výše. Také jsem již uvedla, že u jmen autorů přiložených obrázků jsem doplnila celé křestní jméno na místo iniciál. Ve vlastním textu jsem takto musela doplnit iniciály J. C. u jména Orelli, v tomto druhu článku jsou dle mého názoru nezbytné. Dále jsem zpřesnila iniciály u W. Tarn na W. W. Tarn – u tohoto jména jsem celkově váhala, zda ho v textu ponechat: je zde uveden jako autor citátu „fraternité universelle“, který v originále zní „unity of mankind“, tedy poněkud odlišně *jednota lidstva*. Tento expert na Alexandra Velikého a jeho dobu u nás ale nijak zvlášť známý, jeho uvedení bez dalšího vysvětlení v závorce za citátem by u čtenáře mohlo vést k nepochopení. Nechtěla jsem však přidávat do závorky ještě vysvětlivku – nejde o důležitou informaci, navíc by narušovala plynulost textu. Nakonec jsem tedy jméno v překladu ponechala – zvědavý čtenář by si ho později mohl dohledat. Stojí za zmínku, že v textu jsem se nakonec rozhodla použít překlad citátu z angličtiny – v této podobě je u nás znám, stejně ho používají např. Helena a Lubomír Synkovi při překladu Cartledge¹⁹.

Ke konkretizaci jsem přistupovala na místech, kde čeština vyžadovala doplnění:

Cette pyramide, [...], n'est pas la première... (O 33)

*Tato pyramida, [...], nebyla první **svého druhu**...* (P 12)

Son orientation, exactement alignée sur les quatre points cardinaux... (O 33)

***Strany pyramidy** jsou přesně orientovány na čtyři světové strany...* (P 12)

¹⁹ Cartledge, Paul: *Alexandr Veliký*, str. 155

Také na místech, kde bylo vhodné zpřesnit informaci na základě detailnějšího zkoumání tématu:

[...] *deux [barques] ont été retrouvées enfouies au sud de la pyramide...* (O 33)

[...] *dvě [bárky] byly zahrabány v jámách na jižní straně pyramidy...* (P 12)

V dalším případě bylo nutno konkretizovat vzhledem k metajazykové funkci poznámky referující ke slovu, které není v českém jazyce identické:

[...] *paradis – un terme que l'on ne s'étonne plus de trouver initialement dans la langue perse.* (O 35)

Asi nás nepřekvapí, že např. francouzské slovo pro ráj „paradis“ pochází původně z jazyka starých Peršanů. (P 15)

Další konkretizace byla nutná vzhledem k absenci výrazů v českém jazyce: *le couronnement* (O 36) jsem přeložila jako *tympanon* (P 17), čímž jsem poněkud zúžila původní významový rozsah slova „zakončení stavby nahoře“, ale podle sekundárních zdrojů by měl být sochami ozdoben právě on. *Les Anciens* (O 33) překládám jako *starověcí Egypťané* (P 13).

Nedostatečná konkrétnost textu vedla k nutnému doplnění v této větě (O 36): [...] [temple hellénistique] *possédait une assise plus large (71 mètres)* – zde by potřeboval doplnění i originál, takováto informace nikomu nic nesdělí, proto jsem logicky došla k závěru, že jde o šířku chrámu a v překladu tento údaj také přidala (P 17).

3.3.4 AKTUALIZACE

Zda aktualizovat nebo ne, pro mne bylo v tomto článku důležitým rozhodnutím. Jak je již uvedeno v analýze, článek je nyní starý 15 let, což s sebou nese riziko zastarávání informací. To se nejvíce projevilo v oddíle věnovaném Světovému dědictví, kde byly všechny číselné informace neaktuální. Rozhodla jsem se neaktualizovat text plně, ale uvést současná čísla jen pro doplnění (tím bude původní informace zachována a sdělení zůstane aktuální):

La France la signe en 1975. [...] le Patrimoine mondial protège aujourd'hui 552 sites, dont 418 biens culturels, 114 naturels et 20 mixtes, situés dans 104 États. En France, par exemple, viennent d'entrer dans la liste, le 5 décembre 1997, Carcassonne et le Cirque de Gavarnie. (O 35)

Francie ji podepisuje o tři roky později a v dnešní době má Světové dědictví 195 členských států. [...] Například v roce 1998 mělo pod svou ochranou 552 míst ve 104 státech, z nichž 418 kulturního dědictví, 114 přírodního a 20 smíšeného – oproti dnešním 745 místům kulturního dědictví, 188 přírodního a 29 smíšeného ve 157 státech světa. V téže době bylo kupříkladu ve Francii na seznam připojeno středověké město Carcassonne a ledovcový kotel Cirque de Gavarnie. (P 16)

V textu bylo několikrát referováno k nedávné době, nebo k události, která se právě stala. V těchto místech jsem musela bezvýhradně aktualizovat a časové zařazení jsem vypouštěla úplně, protože pro smysl textu nemělo zvláštní význam. Pokud se však jednalo například o slova typu *dnes*, pak jsem je většinou pozměnila na obecnější *v současné době*. Například ale

Récemment ont également été mises au jour des barques (O 33) jsem v textu ponechala jako **Nedávno** (P 12), protože tento objev je datován do roku 1954, tedy v době vydání článku nebyl žádnou novinkou, a i přes to autorka tohoto slova užívá.

4 ZÁVĚR

V této práci jsem prezentovala vlastní český překlad článku *Les Sept Merveilles du monde*. Při překladu jsem se snažila uplatnit vědomosti a zkušenosti, které jsem získala během studia na Ústavu translatologie. Text jsem překládala tak, aby byl ve výsledku dobře srozumitelný a čitelný – přitom jsem vycházela z předpokladu, že takovéto vlastnosti český čtenář od populárně naučného článku bude očekávat. V překladu jsem se potýkala s problémy z oblasti gramatiky, lexikologie, stylistiky a výstavby textu. Tyto problémy popisuji v překladatelském komentáři a uvádím také jejich výsledné řešení a motivaci, které mě k němu vedla. Nejtěžším pro mne bylo nevybočovat ze stylistické roviny nastolené originálem, a vybírat vhodná slovní spojení, která text ozvláštňují, aniž by čtenáře „udeřila do očí“. V komentáři jsem taktéž uvedla typologii překladatelských posunů, které bylo nutné učinit oproti originálu. Jsem si vědoma toho, že jsem zdaleka netematizovala všechny změny, které jsem v textu učinila, v komentáři k tomu již nezbýval dostatek prostoru.

Při překládání textu jsem musela dohledávat značné množství informací, čerpala jsem z internetu a sekundární literatury. Zjistila jsem, že se zdroje mezi sebou v mnoha ohledech rozcházejí, někdy tak bylo náročné přesně zjistit informaci sdělenou v originále – to bylo však nutné, aby nedošlo k významovému zkreslení.

Několikrát bylo třeba konzultovat text s rodilým mluvčím, překlad jsem taktéž konzultovala s odborníky z oboru archeologie, bohemistiky, řeckých a latinských studií a muzejní praxe.

Závěrem bych ráda dodala, že zkušenost překládání delšího celku a jeho následná reflexe pro mě byly velkou zkušeností, která mi pomohla lépe si uvědomit problematika místa převodu mezi češtinou a francouzštinou a také se zamyslet nad vlastním způsobem překládání a možnosti jeho zdokonalování a zefektivnění.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

5.1 VÝCHOZÍ TEXT

Notre histoire. Paris: Paris Publications Historiques S.A., 1998, č. 152. ISSN 0761-8638.

5.2 SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

ASH, Russell. *Velké divy světa*. Vyd. 2. Praha: Slovart, 2005, 64 s. ISBN 80-720-9692-3.

BRUNEL, Aude a ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012, 149 s. ISBN 978-80-7308-408-0.

CARTLEDGE, Paul. Přeložili Helena a Lubomír Synkovi. *Alexandr Veliký: historik lovcem nové minulosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007, 308 s. ISBN 978-802-0014-320.

NEUMANN, Josef a HOŘEJŠÍ, Vladimír. *Velký francouzsko-český slovník*, 2. rev., oprav. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1992, 756 s. ISBN 80-200-0235-92.

PHILONIS BYZANTINI. *Libellus de septem orbis spectaculis* [online]. Lipsko, 1816 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

http://books.google.cz/books?id=o_gaAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false

RADINA, Otomar. *Francouzština a čeština: systémové srovnání dvou jazyků*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 303 s.

ROAF, Michael. *Svět Mezopotámie*. Praha: Knižní klub, 1998, 238 s. ISBN 80-7176-755-7.

SVOBODA, Ludvík. *Encyklopedie antiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 1973, 741 s.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Za sedmi divy světa*. Bratislava: Perfekt, a. s., 2003, 277 s. ISBN 80-8046-248-8.

Nouveau petit Larousse. 1e éd. Paris: Librairie Larousse, 1969, 1790 s.

Řecké epigramy anthologie palatinské: (výbor). Překlad Rudolf Kuthan. V Praze: Nákladem České akademie věd a umění, 1938, xiv, 93 s. Bibliotéka klasiků řeckých a římských, č. 40.

Obrázky z řeckého života: Kniha epigramů. Překlad Rudolf Mertlík, Ferdinand Stiebitz, Radislav Hošek. Praha: Svoboda, 1983, 458 s. Antická knihovna (Svoboda), sv. 48. ISBN 25-053-83.

5.3 INTERNETOVÉ ZDROJE

Internetová jazyková příručka. [online]. [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

<http://prirucka.ujc.cas.cz/>

LAROUSSE. [online]. [cit. 2013-05-13]. Dostupné z:

<http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

Alexandr Veliký. *Portál Antika* [online]. 2011 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

<http://spqr.cz/node/394>

Les critères de sélection. *UNESCO* [online]. 2005 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

<http://whc.unesco.org/fr/criteres/>

Egyptské pyramidy. *Starověký Egypt* [online]. 2012 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

<http://www.starovekyegypt.net/>

Élisabeth Dumont Le-Cornec. *France Inter* [online]. 2012 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

<http://www.franceinter.fr/personne-elisabeth-dumont-le-cornec>

Úmluva o Světovém dědictví UNESCO. *Národní památkový ústav* [online]. 1991 [cit. 2013-05-21].

Dostupné z: <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>

Zeus Ammon. *Wikipédia* [online]. 2013, 12. dubna 2013 [cit. 2013-05-21]. Dostupné z:

http://fr.wikipedia.org/wiki/Zeus_Ammon